

PRVACI HRVATSKE LIKOVNE MODERNE

UMJETNIČKA GALERIJA
ZALOŽBE KRALJA TOMISLAVA
Čapljina, 24. rujna – 22. listopada 2016.

PRVACI HRVATSKE LIKOVNE MODERNE

slike i skulpture

UMJETNIČKA GALERIJA
ZALOŽBE KRALJA TOMISLAVA

Čapljina, 24. rujna - 22. listopada 2016.

Umjetnička galerija, Hrvatskog kulturnog središta
Založbe kralja Tomislava - Čapljina
Trg hrvatske slobode br. 1

Nakon desetljeća bogate suradnje Moderne Galerije iz Zagreba i Založbe Kralja Tomislava iz Čapljine, kao kruna postavlja se ova izložba remek-dijela iz zbirki Moderne Galerije.

Vlaho BUKOVAC
Menci Clement CRNČIĆ
Branislav DEŠKOVIĆ
Oton IVEKOVIĆ
Gabriel JURKIĆ
Ivan KERDIĆ
Ferdo KOVAČEVIĆ
Miroslav KRALJEVIĆ
Frano KRŠINIĆ
Nikola MAŠIĆ
Celestin Mato MEDOVIĆ
Ivan MEŠTROVIĆ
Robert Frangeš MIHANOVIĆ
Josip RAČIĆ
Mirko RAČKI
Marko RAŠICA
Slava RAŠKAJ
Ivan RENDIĆ
Bela Csikos SESSIA
Zlatko ŠULENTIĆ
Rudolf VALDEC
Emanuel VIDOVIĆ

Moderna galerija s remek-djelima prvaka hrvatske likovne moderne gostuje u Čapljini

Moderna galerija u Zagrebu nacionalna je muzejska institucija s najvećom zbirkom hrvatske moderne i suvremene likovne umjetnosti u svijetu. Za njezino je osnivanje zaslužan Izidor Kršnjavi, hrvatski slikar, sveučilišni profesor povijesti umjetnosti u Zagrebu te svojevremeno zlata vrijedan predstojnik vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu, koji je već 1899. godine predložio Društvu umjetnosti osnivanje galerije koja bi promovirala hrvatske moderne slikare. Članstvo je prijedlog prihvatilo aklamacijom i ubrzo se krenulo s ustrojem njezina djelovanja prema „Pravilniku o priređivanju društvenih izložbi“. Zbirka se od 1905. popunjavala postupno, a javnosti je postala dostupna 1914. godine izložbom umjetnina koje su darovali ili za Galeriju otkupili članovi Društva umjetnosti. Sakupljali su djela u ono doba najistaknutijih autora koja i danas ubrajamo među „likovne budnice“ hrvatske slikarske i kiparske moderne. Prve laste – danas golemog jata umjetnina – činila su ostvarenja redom diplomanata ondašnjih prestižnih europskih umjetničkih akademija u Veneciji, Firenci, Beču, Rimu, Pragu i Münchenu. Među prvima su otkupljena djela slikara Mirka Račkog, Bele Csikosa Sessije te kipara Ivana Rendića, Rudolfa Valdeca i Ivana Meštrovića, prominentnih umjetnika secesijskih izričaja čije smo ponajbolje radove iz razdoblja rađanja hrvatske likovne moderne uvrstili na ovu izložbu, posebno osmišljenu za Galeriju umjetnina Založbe kralja Tomislava u Čapljini.

Hrvatsko kulturno središte,
Čapljina

Slijedili su otkupi prvih hrvatskih plenerista poput Nikole Mašića, Slave Raškaj, Celestina Mate Medovića, Mencija Clementa Crnčića, koju godinu starijega Vlahe Bukovca, velikog portretista i anticipatora „pariške škole“ u hrvatskome slikarstvu te otkupi radova nove generacije slikara kao što su Oton Iveković, Emanuel Vidović, Ferdo Kovačević, Gabriel Jurkić te prerano preminuli Josip Račić i Miroslav Kraljević, koji su se – kao već zrele slikarske osobnosti, stasale u klasi Huga von Habermanna na minhenskoj akademiji – prvi početkom 1908. a drugi krajem 1911., uputili u Pariz gdje su obojica u samo godinu dana stvorili djela koja su trasirala put za razvoj raznorodnih modernizama u hrvatskom slikarstvu prve polovice 20. stoljeća. Njihova pariška djela „čistoga slikarstva“, lišena simbola i literature, a stvorena na velikim francuskim izvorima likovne moderne, na Manetu i Cézanneu, unijela su u hrvatsko slikarstvo niz izričajnih i motivskih inovacija koje su mlađi slijednici njihovih pariških iskustava, poput Zlatka Šulentića, jasno prepoznali i nastojali – tijekom drugog i trećeg desetljeća 20. st. – ugraditi u svoj jezik i na zasadama velikih prethodnika izgraditi vlastiti moderni slikarski izričaj. Beč, München, Venecija i Prag (dotadašnja središta školovanja hrvatskih umjetnika) izgubili su značaj pred mitskom „Ecole de Paris“ i slobodarskom atmosferom pariških likovnih strujanja. Golemi utjecaj Račićeva i Kraljevićeva stvaralaštva na niz naraštaja hrvatskih likovnih umjetnika prve polovice 20. stoljeća evidentan je i neporeciv.

Međutim, valja istaknuti da se likovna moderna u Hrvatskoj javlja već u osmom i devetom desetljeću 19. stoljeća i to kroz sljedbu srednjoeuropskog simbolizma i njegovih raznolikosti na umjetničkome polju. U kontekstu umjetnosti fin de sièclea koja je pulsirala nizom suprotstavljenih umjetničkih invokacija između akademskog realizma, historicizma, različitih varijanti plenerizma i zagovornika nove umjetnosti, miješaju se likovni pokreti koji dovode do bipolarnosti izričaja. Na jednoj su strani progresivni nastavljači slikarskog medija i tradicijske umjetnosti koji svojim stvaralaštvima evoluiraju modernizam, a na drugoj revolucionari i oponenti tradicije koji inauguriraju avangardizam. Stjecajem okolnosti dio pluralizma secesijskih, divizionističkih i simbolističkih smjerova modernizma – proizašao iz isprepletenih dodira hrvatskih s austrijskim, talijanskim, njemačkim i francuskim autorima – najrelevantniji je i za formiranje slikarskog i kiparskog stvaralaštva prvog vala prvaka hrvatske likovne moderne i to ne samo na generalnoj razini, nego i unutar pojedinih opusa, odnosno na razvojnoj liniji stvaralaštva većine autora uvrštenih na ovu izložbu. Drugim riječima, radi se o hrvatskim umjetnicima koji su u zoru prošloga stoljeća bili dio europskog umjetničkog miljea i koje pojednostavljeno nazivamo evokatorima modernizma. Njihov udjel u onodobnim likovnim kretanjima ne može se ocijeniti bez prepoznavanja cjeline kojoj pripadaju. Kad govorimo o prvacima hrvatske likovne moderne uvrštenima na ovu izložbu i njihovim ponajboljim djelima relevantnima za temat izložbe, valja istaknuti da su to autori koji, u zamršenim zazivanjima promjena i melangeu europskih umjetničkih postupaka tijekom prva dva desetljeća 20. stoljeća, idu u red modernista koji su stvarali pod utjecajem figurativnoga jezika austrijskih, talijanskih i njemačkih umjetnika i da su u svome umjetničkom istraživanju bliži stilskim odrednicama bečko-münchenskoj secesiji i Jugendstilu, nego li francuskom Art Nouveau, što je i razumljivo uzimajući u obzir njihove skolastičke godine i geopolitički položaj naše domovine Hrvatske koja je do 1918. i okončanja Prvog svjetskog rata bila u sastavu Austro-Ugarske monarhije.

Primjerice, kipar Ivan Rendić (1849. – 1932.) studira najprije u Trstu, zatim na Akademiji u Veneciji, pa u Firenci kod kipara Giovanni Dupréa. Po završetku studija djeluje u Zagrebu šest godina, u Trstu od 1881. do 1921. godine i u zavičajnom Supetru na Braču te u Dalmaciji do kraja života. Skulpturu „Hercegovka“ isklesao je u kararskom mramoru 1901. godine u Trstu. Minuciozan je to rad začudno meke modelacije, savršeno uglačane tekture lica i vrata te virtuosno izvedenih uresa hercegovačke nacionalne odjeće kojom je zaogrnuo djevojačko poprsje i u svemu predstavlja izvanredan spoj italo-akademskog i romantičarsko-realističkog izraza kojem je Rendić, kao nositelj ideje nacionalnog identiteta u kiparstvu, bio osobito sklon.

Nikola Mašić (1852. – 1902.) pak poslije studija slikarstva na bečkoj i münchenskoj Akademiji godine 1878. odlazi u Pariz i nastavlja se školovati na Académie Julian, najznačajnijoj alternativnoj slikarskoj školi spram oficijelne akademije Ecole des Beaux Arts, gdje uči po naprednijem programu. Po povratku u domovinu poticaje za rad traži u ljepoti prirode, priklanja se polikromiji i slika niz idiličnih prisavskih motiva, među njima i genre-scenu „Gušcarica na Savi“ te fascinantno napredno ulje „Slikar u bari“ koje je prvo doista moderno plenerističko djelo hrvatskoga slikarstva. Golemi poticaj za rasvjetljavanje palete i evidentno slikarsko „oslobađanje“ dao mu je i višemjesečni boravak u Italiji tijekom 1880. godine. Tada je Mašić – na Capriju i u okolici Napulja – naslikao ciklus sjajnih pejzaža i veduta obasjanih blistavom mediteranskom svjetlošću koji zrače začudnom neposrednošću autorove opservacije izabranoga motiva. Tim je ostvarenjima Mašić u u osmom desetljeću 19. stoljeća hrvatsko slikarstvo inovirao postupkom slobodnog nanošenja boje u mrljama, odnosno macchiaolističkim slikanjem kako figura i vegetacije tako i obzorja, te je donio posve novu interpretaciju primorskog, a češće seoskog krajobraza i svjetlosti koja ih okružuje. Ostvarene svojstvenom mu lirskom prirodom, Mašićeve slike ne samo da zadivljuju svojom spontanošću, autonomijom izraza, odmakom od puke deskripcije i dosegnutom sažetošću interpretacije viđenoga, nego su i prepoznate kao međašnji prinos za hrvatsko rano hvatanje priključka s modernijim europskim strujanjima i uopće za razvoj modernizama u hrvatskom slikarstvu koji su punim intenzitetom zaživjeli tijekom prva dva desetljeća 20. stoljeća. U prilog iznesenome ide i Mašićevo pedagoško djelovanje na Obrtnoj školi u Zagrebu od 1884. i utjecaj koji je imao u likovnoj javnosti kao upravnik Strossmayerove galerije koju je vodio od 1894. godine do kraja života.

Međutim, za Vlahu Bukovaca (1855. – 1922.), nekoliko godina mlađeg umjetnika od dvojice prethodnika, valja odmah istaknuti da je posve izdvojena pojava hrvatske likovne moderne, da je slikarom postao i visoko se vinuo u Parizu, slikarskoj meki nove umjetnosti i da su ga stilske odrednice bečko-münchenske secesije i Jugendstila gotovo pa sasvim zaobišle.¹ Došavši u Zagreb 1893. godine već ovjenčan slavom pariških uspjeha svojom se snažnom umjetničkom osobnošću u ciglih devet zagrebačkih godina Bukovac prometnuo u mitskog velikana hrvatskog slikarstva 20. stoljeća. U prošlosti je, piše Igor Zidić, nerijetko predstavljan kao mađarski, austrijski, talijanski, srpski ili jugoslavenski slikar² i tek je 2009. godine, velikom retrospektivom koju je priredila Moderna galerija u Den Haagu na međunarodnoj likovnoj sceni, zasvjedočeno da je riječ o velikom hrvatskom i europskom slikaru s prijeloma prošlih dvaju stoljeća. Mi u Hrvatskoj već odavna znamo da je Vlaho Bukovac neprijeporni rodonačelnik hrvatske likovne moderne i kozmopolitski orijentirani Hrvat kojeg je, od prvih odlika s pariških Salona (1878. i 1882.) preko statusa vodećeg portretista zagrebačkog i londonskog visokog društva do uglednog i omiljenog profesora Akademije likovnih umjetnosti u Pragu, vazda pratila slava predstavnika moderne francuske realističke škole. Rođenjem Mediteranac s krajnjeg juga Hrvatske (Cavtat), a slikarskim naukom izravni izdanak francuskog akademizma (Académie des beaux-arts, prof. Alexandre Cabanel), Bukovac se po završetku studija 1881. vratio doma – u susret svojoj sreći.³ Pod žarkim suncem zavičajnoga dubrovačkog primorja oslobođanje od neoklasicističkih i romantičnih konvencija te mitoloških tema teklo je ubrzano i bezbolno pa je Bukovac od 1893. do 1902. godine u Hrvatskoj ostvario najveći i najznačajniji dio svoga opusa portretno-verističke i simbolističko-sintetske sadržajnosti. Devedesetih godina, osim brojnih reprezentativnih portreta slikanih u stilu Art Nouveaua, naslikao je i nekoliko intimističkih figuralnih kompozicija te aktova od kojih na ovoj izložbi ističemo dva ulja: očaravajuće senzibilnu posvetu bližnjima „Moje gnijezdo“ iz 1897. i sliku „Magdalena (Kajanje)“, remek-djelo iz 1898. koje kruni fazu simbolizma u njegovu stvaralaštvu. Utječući na promjenu kulturno-umjetničke klime i na modernije poimanje slikarskoga umijeća, Vlaho Bukovac je za boravka u Zagrebu svojim kulturološkim djelovanjem, impozantnim slikarskim kompozicijama ostvarenima za nacionalno kazalište, sudjelovanjima na izložbama hrvatskih umjetnika te vehementnim umjetničkim radom postavio temelje razvoja hrvatske likovne moderne i uspostavio novi kut gledanja na umjetnika i njegovu misiju, omogućujući tako brojnim svojim suvremenicima da krenu novim putem.⁴

Budući da je Bukovčevim slikarstvom moderni Pariz tek dotaknuo Zagreb, odnosno hrvatsko slikarstvo posredstvom njegova plenerizma i impresionističkih ekskurza, te da je ključni zaokret u izboru mjesta školovanja našijenaca s bečkih i münchenskih Akademija na pariške visoke škole inicirao sljedeći naraštaj prvaka hrvatske moderne umjetnosti, poglavito Josip Račić i Miroslav Kraljević, valja nam se vratiti na generaciju Bukovčevih suvremenika koji su modernitet usvajali iz srednjoeuropskog slijeda novih likovnih izričaja koji su premrežili kraj 19. stoljeća; od akademskoga realizma koji usvaja stečevine plenerizma, pointilizma i divizionizma do Gesamtkunstwerka secesije i kulture simbolizma koja u slikarsku tematiku unosi etičku, spiritualističku, čak i misterioznu karakterizaciju.

Upravo je umjetnost Bele Csikosa Sessije (1864. – 1931.), iz razdoblja koje je temat naše izložbe, po neobuzdanoj magmi mitoloških motiva s literarnom podlogom i po meditativno-narativnom spiritualističkom ozračju prepoznata neprikosnovenim vrhuncem simbolizma u hrvatskome slikarstvu. Csikos Sessija prvo je pohađao vojne škole (Trst, Kiseg, Karlovac), a umjetničkom zvanju odlučno se okrenuo 1887. godine upisavši studij slikarstva u Beču. Na bečkoj Akademiji likovnih umjetnosti 1891. završava i specijalku kod profesora Leopolda Karla Müllera te biva odlikovan dvjema zlatnim medaljama za kompozicije na temu propasti Troje i gradnje piramida. Već tijekom studija odlazi na brojna studijska putovanja u Italiju,

1 Premda i samo kao gost, Bukovac izlaže na prvoj izložbi *Winer Secession* 1898. u Beču. Pariška iskustva plenerizma i koloristička rješenja velikih slikarskih kompozicija te simbolički značaj vazda su u njegovu stvaralaštvu prednjačili nad secesijskom dekorativnošću.

2 Igor Zidić. Vlaho Bukovac hrvatski kozmopolit, Gemeentemuseum, Den Haag, 2009.

3 Igor Zidić. Vlaho Bukovac, Moderna: Večernji edicija, Zagreb, 2009.

4 Lada Bošnjak. Il demone della modernità, Palazzo Roverella i Fondazione Casa di Risparmio di Padova e Rovigo, Rovigo, 2015.

na usavršavanje u München kod profesora Wilhelma Lindenschmita, a u domovini se pridružuje kolegama u oslikavanju „pompejanske sobe“ Odjela za bogoštovlje i nastavu (današnje zgrade Hrvatskog instituta za povijest u Opatičkoj 10 na zagrebačkom Gornjem gradu). Kada se konačno skrasio u Zagrebu 1892. od mladoga a vrhunski obrazovanog slikara, s jedne strane zbog njegove darovitosti, a s druge zbog naklonjenosti utjecajnoga Izidora Kršnjavoga, već spomenutog predstojnika za bogoštovlje i nastavu čiju ključnu ulogu za utemeljenje Moderne galerije ističemo i na ovoj izložbi vrhunskom portretnom bistom Rudolfa Valdeca iz 1905. godine, radove naručuju važne državne institucije. Dolaskom Vlaha Bukovca u Zagreb 1893. godine, s kojim se Csikos odmah sprijateljio i s kojim je surađivao, njegovo je slikarstvo eruptiralo sugestivnim snopovima svjetlosti, meditativnom ozračjem onostranoga te iznimno slobodnom stilizacijom literarnih motiva. Slike s biblijskim motivima, temama iz nacionalne povijesti i grčke mitologije u dekorativnome secesijskom stilu – poput sjajne slike „Atena i Psiha“ iz 1898. izabrane za našu izložbu – stvorene su na svojstvenoj mu tankoj liniji između akademizma i simbolizma kojom si je i priskrbio naslov intelektualnog vođe hrvatske secesije.⁵ Za kraj o Beli Csikosu Sessiji valja istaknuti da je i u pedagoškom radu s mlađim naraštajima slikara ostvario zavidne uspjehe. Zajedno sa slikarom Mencijem Clementom Crnčićem Csikos je u Zagrebu 1903. otvorio prvu privatnu slikarsku školu, preteču Likovne akademije, u kojoj se školovala i slikarski stasala Slava Raškaj (1877. – 1906.), apsolutno prvakinja akvarela hrvatske likovne moderne čije remek-djelo „Lopoči u cvatu“ izlažemo.

I Mirko Rački (1879. – 1982.) slikarski je nauk započeo u Beču, središtu secesijskih umjetničkih strujanja, gdje dvije godine pohađa privatnu umjetničku školu Heinricha Strehblowa. Međutim, čuvši da je Bukovac otišao iz Zagreba, godine 1903. odlazi iz Beča i pridružuje se njegovoj klasi na Akademiji u Pragu, gdje do 1905. uči, radi i sklapa prijateljstvo s velikim slikarom koje su njegovali sve do kraja Bukovčeva života. Sliku „Pred vratima smrti“ naslikao je 1904. i već tada je od kolega u klasi Rački bio prepoznat kao vrhunski majstor slikarskoga umijeća. Malo je slika koje posjeduju takvu višeznačnost i tako naglašenu originalnost izraza i ikonografskog koda simbolizma kao što ima ova kompozicija Mirka Račkog. U niskom rezu ovog triptiha oko vrata pakla kreću se smrtna bića kojima kao da nema spasa, čak su i likovi anđela koji navješćuju mogućnost spasa izostali na slici. U godinama koje su slijedile Rački teme za svoje radove crpi iz drevnih mitova prošlosti i klasične književnosti, poglavito Danteove „Božanstvene komedije“. Cijele cikluse uljanih slika, akvarela, gvaševa i crteža posvetio je Rački ovom remek-djelu renesansne književnosti. I premda ideologiziranju Danteova epskog spjeva o paklu, čistilištu i raju Rački pristupa s romantičnih polazišta, upravo na kompozicijama s biblijskim temama razmahala se njegova fantazija dosegnuvši monumentalnost i produhovljenu estetiku simbolizma.

5 Ljubo Babić: „Bio je to intelekt, koji je komponirao za Bukovca, koji je djelovao na Valdeca, korigirao Auera, dijelio savjete Crnčiću i Kovačeviću“, u Bela Csikos Sessia, Moderna galerija, Zagreb, 1964.

Po izbijanju Prvoga svjetskog rata Rački je emigrirao u Ženevu, gdje se priklonio grupi okupljenoj oko slikara Ferdinanda Hodlera i naturalističkom načinu slikanja. Nakon povratka u domovinu 1920. godine Rački se zapravo ne uključuje u aktualne umjetničke tokove. Iako do u duboku starost, doživio je 103 godine, slika krajolike, portrete i povijesne, socijalne i religiozne teme kojima odzvanja duh simbolizma, Mirko Rački je na razvoj hrvatskog modernog likovnog izraza utjecao upravo ranim djelima i iznimnom narativnom imaginacijom iskazanom u prva dva desetljeća 20. stoljeća.⁶

Svjetskom slavom ovjenčani kipar Ivan Meštrović (1883. – 1962.), najmlađi u prvom slijedu naših modernista, također studira na bečkoj Akademiji likovnih umjetnosti. Nemali utjecaj na mladog umjetnika tijekom studija (1901. – 1905.) imao je profesor Otto Wagner, najznačajniji arhitekt bečke secesije pa se mladi Meštrović već na drugoj godini studija pridružuje secesionistima. Kada tomu dodamo veliki zamah secesijskog pokreta i liberalizaciju bečke likovne scene tijekom Meštrovićevih studentskih godina, postaje jasno zašto je izvanredno nadareni i progresivnom kreativnošću oboružani kipar odlučio pristupiti ovom pokretu za slobodu umjetničkog stvaranja. Godine 1905. sudjeluje na bečkoj izložbi u Secessionengebäude i neposredno poslije stvara remek-djelo, svojeg i europskog simbolizma, „Zdenac života“. Tu kružnu fontanu, izlivenu u bronci 1910. u bečkoj lijevaonici, Grad Zagreb je otkupio od kipara i godine 1912. postavio ispred nacionalnog kazališta. Oko valjkastog kućišta vode, kipar je na ovom ranom a u svemu maestralno promišljenom djelu oblikovao u visokom reljefu i mekoj modelaciji niz likova koji obgrljeni oko zdenca izravno simboliziraju izvor života. I ostala rana kiparova djela ostvarena su posve u duhu bečke secesije, a ona nastala poslije preseljenja u Pariz (1908.) i zbližavanja sa stvaralaštvom Augustea Rodina odlikuje naturalizam i refleksivna simbolika. Pritom valja spomenuti da je Meštrović istovremeno vrlo aktivan i u domovini i da se zdušno zalaže za osnivanje prvog udruženja hrvatskih umjetnika – Umjetničkog društva Medulić – kojemu je uz Emanuela Vidovića in primus bio suosnivačem 1908. godine u Splitu. Okupljanje tada mladih i starijih umjetnika iz Dalmacije proizašlo je iz njihova nastojanja da iskažu svoje rodoljublje, da se suprotstave hegemoniji Austro-Ugarske i zajednički obznane težnju za ujedinjenjem južnih Slavena. Uz dvojicu spomenutih, među prvim članovima Društva bili su Dešković, Medović, Rendić, Rački, čak i već odsutni Vlaho Bukovac kao počasni predsjednik.⁷ U desetljeću pred Prvi svjetski rat, kad su na djelu antagonizmi svih vrsta i kad se u europskoj skulpturi već nazire zamor prvaka njezina moderniteta, Meštrovićevi monumentalni radovi inspirirani nacionalnim legendama zapalili su plamičak entuzijazma kod suvremenika pa o njegovim djelima sedamdesetogodišnji Auguste Rodin u razgovoru s češkim kiparom Josefom Maratkom izjavljuje: Njegovi su radovi genijalni, unatoč tome što vanjski izgled skulpture trpi od načina na koji Meštrović predočuje formu.⁸

Od 1911. do 1915. godine Meštrović boravi u Rimu, proučava antičku skulpturu, stvara i uživa plodove svoga iznimno uspješnog nastupa na Svjetskoj izložbi umjetnosti (1911.) za koji je nagrađen prvom nagradom za kiparstvo. Izbijanje Prvog svjetskog rata zatiče ga u Veneciji i, izuzme li se kraći boravak u Splitu 1914. tijekom kojeg je spoznao da mu prijete uhićenje, ratne je godine proveo izvan domovine sveudilj izlažući svoja djela u Parizu, Cannesu, Londonu i Ženevi.

6 Lada Bošnjak. *Demon moderniteta*, Moderna galerija, Zagreb, 2015.

7 Sandi Bulimbašić: „Društvo hrvatskih umjetnika »Medulić« osnovano je na Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi, koja je održana u Splitu od 30. rujna do 15. prosinca 1908. ... Izložba je okupila sve umjetnike mlađe generacije koji su se školovali, neki još uvijek i stvarali u inozemstvu. Društvo se konstituiralo početkom prosinca 1908. godine. Članovima postaju svi umjetnici koji su izlagali na izložbi. Ipak, uz Meštrovića, ideologa i najistaknutijeg člana Društva presudnu ulogu osnivača i pokretača većine zbivanja u Društvu imao je Vidović. Za brojnost članstva Društva »Medulić« indikativan je katalog velike zajedničke izložbe „Nejunačkom vremenu uprkos“ koju Društvo priređuje u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu 1910., a u kojemu je uz ime svakog umjetnika i oznaka je li bio član Društva. Bila je to središnja i najznačajnija izložba Društva s posebnim »nacionalnim« obilježjem i trebala je najvjerodostojnije predstaviti idejne i umjetničke ciljeve Društva – političko i kulturno jedinstvo svih južnih Slavena te »nacionalnu« umjetnost s tematskim uporištem u junačkoj narodnoj pjesmi.“; u Prilog poznavanju povijesti Društva hrvatskih umjetnika »Medulić« 1908.–1919., Izvorni znanstveni rad, Rad. Inst. povij. umjet. 33, Zagreb, 2009.

8 Cit. prema: Ljiljana Čerina. *Quelques souvenirs sur Rodin*; u Ivan Meštrović chez Rodin, Musée Rodin, Paris, 2012.

Međutim, tragika balkanskih ratova i masovna stradanja tijekom Velikog rata doveli su ne samo do rušenja Meštrovićevih ideala, nego i do promjena u njegovoj motivici i izričaju.

Posvećuje se biblijskim temama, a potom i ženskim figurama snažnoga meditativnog karaktera i produhovljene stilizacije. Upravo s početka te dionice kiparova opusa za ovu smo izložbu izabrali skulpture „Djevojka s lutnjom“ i „Anđeo s frulom“, nastale 1918. godine, koje još zrače mistikom slavenskih legendi i glorifikacijom njihovih poruka moralnog značaja, ali i krune kiparovu lirsku fazu u ekspresiji ljudskoga tijela i duhovnosti po kojima je uvršten među najistaknutije osobnosti kiparske umjetnosti prve polovice 20. stoljeća. Nakon rata Meštrović se vraća u domovinu, gdje pokreće novi vihor kulturoloških aktivnosti i stvara brojna svoja spomenička djela. Od 1922. redoviti je profesor na zagrebačkoj Kraljevskoj akademiji za umjetnost i umjetni obrt (današnja ALU), od 1923. do 1944. i njezin rektor kad iznova pod prijetnjom progona ustaških vlasti, štoviše višemjesečnog utamničenja u zatvoru na Savskoj cesti iz kojega ga je spasio ondašnji kardinal, danas blaženik Alojzije Stepinac, odlazi iz domovine u SAD gdje nastavlja s pedagoškim i stvaralačkim radom sve do smrti.

Kao što se razabire iz dosad iznesenoga, mijene na prijelazu prošlih dvaju stoljeća donijele su u Hrvatsku novo stanje duha, nove umjetničke teme i izražajne mogućnosti. Na likovnoj sceni osjetan je bio utjecaj bečke secesije, njemačkoga reformiranog akademizma i simbolizma kao i talijanskih macchiaioli, a u motivici pak prožimanje književnosti i likovnoga izraza te mitoloških i biblijskih tema. Za novi pomak u razvoju modernizama 20. stoljeća u Hrvatskoj, onaj u smislu „čistog slikarstva“, trebalo je čekati nasljeđe slikara Josipa Račića i Miroslava Kraljevića koji su svoju parišku inicijaciju Manetom i Cézanneom prenijeli sljedećem naraštaju slikara sijući tako sjeme iz kojeg će niknuti klice sinkretizma i ekspresionizma u nas. Međutim, ne smijemo ispustiti iz vida da su se u prvih dvadeset godina prošloga stoljeća u Hrvatskoj iskristalizirali i afirmirali prvaci modernoga pejzažnog slikarstva čija djela danas s pravom ubrajamo u vrhunce moderne likovne epohe u nas. Njihovi krajolici klica su, a istovremeno i zaglavni kamen hrvatske likovne moderne i najsvjetliji primjeri njezina hvatanja priključka s aktualnim europskim likovnim strujanjima. Najstariji među njima, Nikola Mašić, već je istaknuto, prvi je posijao sjeme i to djelima nastalima na studijskom putovanju po tako zvanoj slikarskoj ruti grand tour d'Italia tijekom kojega ga nije mimoišla koncepcija „mrlje“ (macchie) što najbolje pokazuje ovdje izloženo ulje „Pergola (Capri)“ iz 1880. Usvojio ju je posredno – preko napuljske posilipanske slikarske škole – i s jasnim pomacima prema sve slobodnijem i modernijem shvaćanju slikarstva, piše kustosica MG Ivana Rončević, voditeljica Zbirke slikarstva 19. stoljeća.⁹ Malo godina iza, učestale su i putešestvije Vlaha Bukovca u rodni Cavtat, a po povratku u Pariz prvo izleti a onda i preseljenje u Fontainebleau, što je utjecalo da atelijski rad na velikim kompozicijama za izložbe pariških Salona ponekad i prekine izlaskom u plein-air i naslika nekoliko pejzaža od kojih izlažemo sliku „Kuća u šumi“ iz 1886.

Stigli smo tako i do najvrednijeg kvarteta hrvatskog pejzažnog stvaralaštva. Ako se vodimo godinama rođenja ove četvorice velikana hrvatskog slikarstva, valjalo bi ih razmatrati sljedećim redom: Celestin Mato Medović (1857. – 1920.), Menci Clement Crnčić (1865. – 1930.), Ferdo Kovačević (1870. – 1927.) i Emanuel Vidović (1870. – 1953.). Međutim, tema

9 Ivana Rončević. Nikola Mašić i talijansko slikarstvo ottocenta, Izvorni znanstveni rad, Rad. Inst. povij. umjet. 34, Zagreb, 2010.

naše izložbe nalaže nam da se najprije osvrnemo na stvaralaštvo prvaka koji je među suvremenicima već svojim najranijim djelima pokazao moderno shvaćanje slikarstva i odmak od akademizma.

Riječ je o najmlađem iz gornjeg niza autora, Splićaninu Emanuelu Vidoviću koji je već u ranoj mladosti težio umjetničkom pozivu. Sa šesnaest godina napušta školu u Splitu i odlazi u Veneciju gdje s nepunih sedamnaest godina započinje umjetničke studije na Accademia di Belle Arti (1887.). Dvije godine kuburi na kiparskom odjelu jer ga puno više zanima slikarstvo i to ono mletačkih pejzažista, aktualnih sljedbenika firentinskih Macchiaiola. Nezadovoljan školskim programom 1890. posve zapušta satove na Akademiji i posvećuje se slikarstvu venecijanskih veduta. Od 1892. do 1895. živi u Milanu, gdje se probija kao slikar i prvi put izlaže na skupnoj izložbi talijanskih umjetnika (Esposizioni Riunite, 1894.) među kojima je bio i Giovanni Segantini što će se, deset godina kasnije, pokazati ključnim za Vidovićev ekskurs u pointilizam – evidentan na splitskoj slici „Mali svijet“ iz 1904. godine i nikad više tako doktrinarno primijenjen. Iz Milana često se vraća u Veneciju i posebno u obližnju Chioggia, pitoreskno ribarsko mjestasce premreženo kanalima koje je nudilo sijaset motiva i nadahnuća za rad kako talijanskim slikarima, tako i Vidoviću. Godine 1895. vraća se u rodni grad i ubrzo postaje aktivnim sudionikom malog splitskog likovnog kruga kojeg će, kako je već istaknuto, 1908. pretvoriti u središte likovnih zbivanja Dalmatinske Hrvatske. Istovremeno ne zapušta putovanja u Milano, Chioggia i poglavito u Veneciju, što zbog vlastitih izložbenih nastupa ili studijskih pohoda mostrama venecijanskog Bijenala, što iz želje da se vrati slikanju posvojenih ambijenata venecijanske lagune. Primjerice, sliku „Giudecca“ naslikao je 1898. godine prilikom jednog takvog boravka u Veneciji. Za tu i brojne druge slike s venecijanskim motivima Vidovićev monograf s pravom zaključuje da su već tada glavnim sadržajem njegovih krajolika zrak i voda.¹⁰ U nešto malo manje od desetak godina koje su slijedile, Vidovića će njegove slike posvećene zraku, vodi, atmosferi te venecijanskom i splitskom morskom obzoru dovesti gotovo do monokromnih rješenja, do zagasitih plavih, zelenih ili crvenih slikarskih kantilena simbolskog značaja i melankolične izglednosti. Deskripcija gradskih veduta je izostala, samo obrisima označeni gradovi uz more utopljeni su u atmosferu, a figurativni elementi smanjeni su na minimum. Iz ove dionice Vidovićeva slikarstva, a potrajala je sve do kasnih 20-ih godina prošloga stoljeća, za izložbu smo izabrali sliku „Angelus“, remek-djelo slikarova sutonjačkog simbolizma iz 1906./1907. godine. Da Vidović poslije 1907. godine, odnosno, poslije paradigmatičnog Angelusa nije naslikao niti jednu drugu sliku, a jest (njegov opus stvoren tijekom šest stvaralačkih desetljeća broji više od 4000 djela), svejedno bi bio jedan od najvećih, ako ne i najveći stilist naše moderne, a njegovo bi slikarstvo bilo upisano u vrhunce hrvatskih umjetničkih postignuća moderne epohe.

Razvojni put i usvajanje modernizama novoga doba kod naših velikih marinista Celestina Mate Medovića i Mencija Clementa Crnčića te maestra kontinentalnog pejzaža Ferde Kovačevića odvijao se po sličnoj brazdi utjecaja iz ondašnjih središta likovnih strujanja kao i kod ranije razmatranih prvaka hrvatske likovne moderne. Medoviću je njegov franjevački samostan iz Dubrovnika omogućio studij slikarstva u Italiji od 1880. do 1886. (Rim i Firenca). Crnčić se školovao prvo u Beču pa u Münchenu na Akademiji gdje je i završio studij slikarstva 1892., a Kovačević diplomira u slikarskoj klasi na Umjetničko-obrtnoj školi u Beču 1893. i obojica već tijekom školovanja poduzimaju studijska putovanja u Italiju. No, ono po čemu se ova trojica prvaka plenerizma u nas bitno razlikuju od prethodnih velikana jest njihova orijentiranost na domaću sredinu, na motive iz zavičaja ili sredina u kojima su stvarali. Drugim riječima, oni su na svojim slikama oblikovali prepoznatljive vizualne idiome naših regija, ljudi i podneblja putem kojih, piše kritičarka Sonja Švec Španjol, promatrač upoznaje i neizbježno usvaja interpretirani pejzaž te počinje razumijevati i njegove ljude, njihov rad i u konačnici svoju domovinu.¹¹ Stoji kao činjenica i da deset izabranih slika ove trojice autora, a njima možemo po istoj osnovi priključiti i uvrštene slike Otona Ivekovića (1869. – 1939.), već ranije spomenutu Slavu Raškaj (1877. – 1906.), najistaknutiju učenicu Belle Csikosa Sessije, te Marka Rašice (1883. – 1963.) i Gabriela Jurkića (1886. – 1974.), ne prikazuju samo odlična djela pojedinaca, nego i svjedoče brzo prihvaćanje širokog spektra europskih likovnih izričaja u nas – od impresionističkih i simbolističkih

10 Igor Zidić. Emanuel Vidović, Muzejski prostor, Zagreb, 1987.

11 U članku: Uz veliku retrospektivu Mencija Clementa Crnčića, Vijenac 574, 3. ožujka 2016.

s prijeloma prošla dva stoljeća do realističkih s poetskim ili magičnim predznakom iz prvog i početka drugog desetljeća 20. stoljeća. Da su zavičaj i podneblje iz kojega su potekli u motivici ovih slikara bili konstanta njihova stvaralaštva, zorno nam pokazuje pejzažni opus Gabrijela Jurkića, nesuđenog svećenika i velikog hrvatskog slikara.

Cijeli opus livnjaka Gabrijela Jurkića prožet je duhovnošću posebne vrste. Nakon početnoga slikarskog obrazovanja u zagrebačkoj školi pod vodstvom Bele Csikosa Sessije, odlazi na daljnje studije u Beč, gdje 1909. godine diplomira slikarstvo kod profesora Aloisa Deluga. Usvojivši tada načela kasne secesije i simbolizma tijekom prvoga desetljeća svoga inače dugovječnog stvaralačkog vijeka slikao je čudesno produhovljene vizije svojih duboko religioznih vjerovanja. Poslije prvog svjetskog rata i tijekom fulminantnih izložbenih i stvaralačkih gostovanja u Zagrebu sve do 30-ih godina¹² Jurkić u Sarajevu, zavičajnom Livnu i njegovoj okolini stvara čudesne pejzaže bosanskog krajobraza, jedinstvene po hiperrealističkom dočaravanju prirode, mijena godišnjih doba i difuzne svjetlosti zavičajnoga podneblja. Njegovi slike, poput izloženih ulja „Pejzaž“ i „Stijene“ iz 1919. te „Zimski pejzaž“ iz 1921. i „Zima“ iz 1925., i dalje zrače svojstvenom mu meditativnom duhovnošću, ali središnji motiv sada je priroda sama i njezina obzora obasjana snopovima jesenskog ili najdražeg mu zimskog svjetla. Odlike su to njegova slikarstva i teško da mu možemo naći premca među suvremenicima. U nizu tih realističkih impresija krajolika vidljivo je da se majstor samovoljno udaljava od suvremenih mu likovnih pokreta, grupa i njihovih ideja te da u svome stvaralaštvu ostaje vezan uz nasljeđe moderne. Do svoje smrti nastavit će u pejzažnome slikarstvu istraživati fenomene prirode i nalaziti svoje stvaralačko ja u slikanju bosanskog krajobraza i atmosfere svoga podneblja živeći samozatajno u livanjskom franjevačkom samostanu gdje su on i supruga odlučili (1956.) provesti posljednje godine života.

Dvojicu umjetnika kojima zaključujemo izložbu, Josipa Račića (1885. – 1908.) i Miroslava Kraljevića (1885. – 1913.) pak resi posebna aura popularis i mahom ih se naziva najvećim osobnostima hrvatskog slikarstva 20. stoljeća. Činjenica da su obojica umrli potresno prerano, u 20-im godinama života, zasigurno je doprinijela doista mitskoj poziciji njihova stvaralaštva u nas. Međutim, stoje i činjenice da su se ovi slikari prije više od 100 godina prvi suživjeli s francuskim modernim slikarstvom, da se njihov kreativni potencijal u pariškoj sredini ukazao moćnim i da su obojica u manje od godinu dana svaki¹³ u Parizu stvorili djela koja čine vrhunac hrvatske likovne moderne.

12 Gabriel Jurkić je već od 1912. pa sve do 1936. u Zagrebu redovno izlagao u prominentnom Salonu „Ullrich“ te na brojnim skupnim izložbama hrvatskih umjetnika u Umjetničkom paviljonu i širom Hrvatske. K tomu je za supraportu predvorja novog secesijskog zdanja Sveučilišne knjižnice 1912. naslikao sliku „Jajce“ koja je imala za cilj upotpuniti duhovni identitet nacionalne biblioteke, a godine 1936. dovršio je veliku religioznu sliku naručenu od Zagrebačkog odbora za podizanje oltara bl. fra Nikole Tavelića u Jeruzalemu.

13 Račić od veljače do lipnja 1908., a Kraljević od prosinca 1911. do studenoga 1912. godine.

Njihovi pariški opusi u Zagrebu su, preko posthumnih izložaba¹⁴ odjeknuli poput praska, potom zaživjeli uz posvemašnju adoraciju generacije slikara koja je uslijedila neposredno nakon njihove prerane smrti te su za mnoge i danas najsjajnije dionice hrvatske umjetnosti 20. stoljeća. Golemi značaj kojeg kritika i umjetnici pridaju Račiću i Kraljeviću slikarskom naslijeđu proizlazi i činjenice da su svojim djelima donijeli u Hrvatsku tako zvano „čisto slikarstvo“, lišeno simbola i literature, a kultivirano na velikim izvorima Manetova i Cézanneova stvaralaštva.

Da bi se raspoznalo što to znači dovoljno je podsjetiti se na, vjerujem, svima poznati Račićev „Autoportret“ iz 1907., dakle, iz vremena studija na Münchenskoj Akademiji (1905./1907.), a onda promotriti izloženi „Pont des Arts“ iz 1908., kako kaže kritičar čarobno srebrenu parišku vedutu¹⁵, naslikanu u Parizu koji mjesec prije smrti. Ili, evocirati uspomenu na Kraljevićev „Autoportret sa psom“ iz 1910., vrhunsku sliku njegovih Münchenskih godina kada je kao i Račić studirao na istoj Akademiji, čak i u istoj klasi kod profesora Habermanna tijekom prve studijske godine (1907./1911.), pa onda stati pred izložen „Parc du Luxembourg“ iz 1912., slikan također par mjeseci prije smrti, ali s toliko gipkosti u potezu i živosti u boji da nas se doimlje kao da je na njemu sabrano sve zelenilo i sav lahor ovozemaljskih parkova. Za vjerovati je da i oni koji nisu vješti u čitanju metajezika naše povjesničarsko-umjetničke struke razumiju što se htjelo reći ovim usporedbama.

Pariška djela Josipa Račića i Miroslava Kraljevića, ostvarena u zgusnute četiri godine koje ih determiniraju (1908. – 1912.), hrvatsko su slikarstvo stubokom okrenuli francuskoj matici modernih strujanja, a njihovo gotovo pa promptno uvrštenje na izložbu prvog stalnog postava Moderne galerije¹⁶ učinilo ih je ishodištem za čitav niz budućih velikih slikarskih osobnosti (M. Uzelac, M. Trepše, V. Gecan, M. Steiner, V. Varlaj ...) koji su nakon smrti svojih uzora definirali ono što oni ranom smrću nisu uspjeli. Drugim riječima, oni su još kao adolescenti prepoznali duh novoga vremena, oličenoga u ekspresionizmu koji je Kraljević u svojim pariškim radovima intuitivno otkrivao, i tu su opciju upisali u hrvatsko slikarstvo samo sporadično tijekom ratnih godina, a u punome smislu u razdoblju neposredno nakon Prvoga svjetskog rata.¹⁷

Kad smo se spomenuli međašnog značenja prvog stalnog postava Moderne galerije iz davne 1920. godine, koji je čestito usmjerio daljnji slijed hrvatske likovne umjetnosti 20. stoljeća, prilika je da se osvrnemo i na ne tako davnu prošlost naše Galerije (muzeja) i njezino suvremeno djelovanje.

Tijekom protekloga stoljeća Moderna galerija postala je nezaobilazno mjesto „nacionalne memorije“ i zasigurno jedan od najvažnijih čimbenika u formiranju likovnog profila svoga vremena. U protekle dvadeset i četiri godine od osamostaljenja Republike Hrvatske, Moderna galerija intenzivnije istupa i na međunarodnoj likovnoj sceni. Niz tematskih izložbi iz moderne hrvatske likovne baštine inaugurirale su izložbe „Il Paesaggio nella pittura Moderna Croata“ u Milanu 1991. i „Grupo de los Tres“ u Madridu 1994. godine. Valja spomenuti i opsežne retrospektive slikara Vlaha Bukovca u Nacionalnoj galeriji u Pragu 2000. i Gemeentemuseum u Den Haagu 2009., izložbu „Kroatische moderne Kunst im europäischen Kontext an der Wende vom 19. zum 20. Jahrhundert“ priređenu 2011. godine u Donaueschingen Zentralmuseum u njemačkom gradu Ulmu, te monografsku izložbu slika Miroslava Kraljevića u venecijanskom Muzeju internacionalne moderne umjetnosti u palači Ca' Pesaro 2014. Konačno, s ponosom ističemo i uvrštenje 16 djela šesterice vodećih hrvatskih umjetnika simblista na veliku internacionalnu izložbu „Il Demone della modernità“ održanu 2015. godine u Rovigu (Palazzo Roverella).

14 Kraljevićeva prva posthumna izložba održana je već 1913. u Salonu Ullrich, Račićeva 1920. u Muzeju za umjetnost i obrt, a velika zajednička retrospektiva priređena je 1935. u Strossmayerovoj galeriji. Iste godine Vladimir Becić objavljuje Sjećanje na Račića i Kraljevića, Hrvatska revija, br. 8.

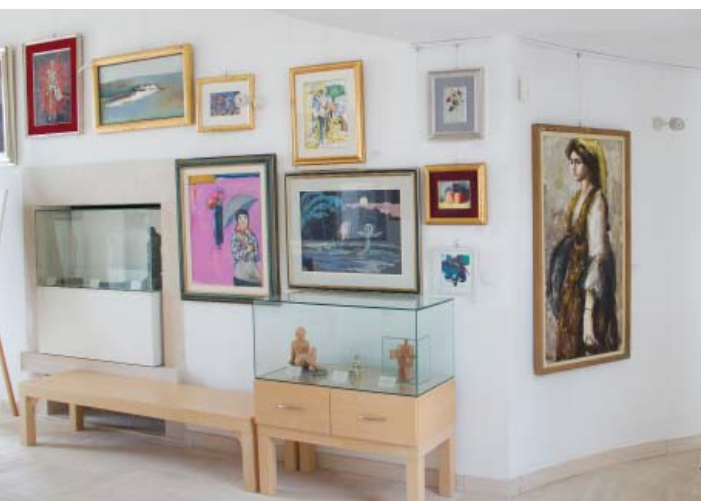
15 Igor Zidić. Račić ili dječastvo genija, Adris grupa d.d., Rovinj, 2004.

16 Prema zamisli Ljube Babića, prvog kustosa Moderne galerije, slike Račića i Kraljevića uključene su u prvi stalni postav Galerije, otvoren za javnost 1920. godine na drugom katu zagrebačkog Muzeja za umjetnost i obrt gdje je opstao do 1934. godine, odnosno do preseljenja Moderne galerije u Vranyczanyjevu palaču na zagrebačkom Zrinjercu.

17 Zvonko Maković. Miroslav Kraljević – retrospektiva, Moderna galerija, Zagreb, 2013.

U Zagrebu, pak, Galerija u svome sjedištu – uz stalni postav – kontinuirano priređuje retrospektivne i monografske izložbe ključnih protagonista novije i suvremene nacionalne likovne umjetnosti te problemske i tematske izložbe s područja hrvatske moderne baštine. Izložba stalnog postava Moderne galerije sa 780 izložaka svojevrsni je „work in progress“ koji kontinuirano pruža inovativno sagledavanje pojedinih opusa, koji podsjeća na prijelomne pojave i koji ukazuje na suvremena dostignuća; riječju, postojano prati domete „nove umjetničke stvarnosti“. Toj smo se koncepciji priklonili kako bismo živo tkivo postava uvijek iznova vitalizirali vrhunskim umjetničkim djelima iz galerijskog fundusa koji danas broji više od 11000 umjetnina, ali i stoga što, u skladu s izazovima novog tisućljeća, želimo postav učiniti aktualnom antologijom hrvatske likovne umjetnosti. Štoviše, respektirajući mnogostruke interese suvremene publike i promjene u percepciji baštinjenoga likovnog stvaralaštva, redovno priređujemo povremene tematske i problemske izložbe kojima s motrišta suvremenih spoznaja povijesno-umjetničke struke revaloriziramo likovne opuse koji su zaključeni i afirmiramo recentno stvaralaštvo umjetnika koji su u zenitu kreativnih postignuća.

S posebnim pak ponosom ističemo plodnu suradnju koju je Moderna galerija razvila i već više od desetljeća ostvaruje s dvije ne-muzejske ustanove, točnije dvije zaklade koje, u ova po kulturu i umjetnost recesijska vremena, iznimno odgovorno i aktivno djeluju na dobrobit umjetnika i muzejske djelatnosti uopće. To su Zaklada Adris iz Rovinja i Založba kralja Tomislava iz Čapljine. Dakako, za recentni izlazak najprobranijeg dijela fundusa Moderne galerije na bosansko-hercegovačku likovnu scenu najzaslužniji su ravnateljstvo i članovi uredništva čapljinske Založbe pa im se i ovom prilikom – u ime svih djelatnika Moderne galerije – od srca zahvaljujem na inicijativi, potpori i ostvarenju ove opsegom i produkcijski zahtjevne izložbe.

Galerija Vjeko Božo Jarak,
Podkosa

Uz remek-djela koja su već desetljećima pravi zaštitni znak Moderne galerije, izložbu čine i prvorazredne slike: impresija vodene prozračnosti (Bukovčević i Slavini „Lopoči“), plenerizma nadahnutog uzbibanim šipražjem (Kovačevićeva „Bura“), sutonskog ozračja gradske periferije (Šulentićeva „Jesen“), idiličnih zimskih predjela (Ivekovićeva „Zima“ i Kovačevićeva „Vrbe na Savi“), kampanilističkih marina (Crnčićeva „Bonca“ i „Školj sv. Marka“), produhovljenog realizma (Medovićev „Sv. Franjo Asiški“), ali i skulptura rodonačelnika animalizma u hrvatskoj likovnoj umjetnosti (Frangešev „Puran“ i Deškovićev „Pas na tragu“) te prve posvete senzualnosti u hrvatskom kiparstvu (Kerdićev „Poljubac“). Djela su to subjektivnog i autentičnog nadahnuća njihovih autora koji s odmakom promišljaju nasljeđe europske likovne moderne. I na taj dio stvaralaštva naših

umjetnika koja također izlažemo u stalnom postavu Moderne galerije upućuje ova izložba. Uza sve to i više od svega izložba pokazuje suživljenost autora s modernijim likovnim prosedeom koji u slikarstvu prednost daje neposrednom doživljaju prirode nad pukom deskripcijom stvarnosti, a u skulpturi sažimanju oblikovnih elemenata do forme simboličkog predznaka i kontemplativnog g predstavljanja teme.

Sudjelovati u vizualnom i emotivnom doživljaju likovne umjetnosti koju su prvaci hrvatske moderne stvarali u desetljećima s kraja 19. i početka 20. stoljeća i uživati u djelima koja odolijevaju vremenu jer ih odlikuje neprolazna ljepota i primjerna preobrazba kreativnog čina u vrhunsku umjetnost, jedinstvena je prilika, istodobno i prava likovna povlastica Galerije umjetnina Založbe kralja Tomislava i njezine publike kojima Moderna galerija daruje susret s dijelom umjetničkog blaga kojeg sakuplja, čuva i izlaže već više od stotinu ljeta.

Zagreb, rujan 2016.

Biserka Rauter Plančić
ravnateljica Moderne galerije

iz stalnog postava galerije u Čapljini

razgovor u Modernoj Galeriji

iz stalnog postava galerije u Čapljini

NIKOLA MAŠIĆ (1852 - 1902)
Djevojka s vrčem, 1878-1880.
ulje/platno; MG-245

NIKOLA MAŠIĆ (1852 - 1902)
Slikar (Slikar u bari), 1878-1880.
ulje/platno; MG-239

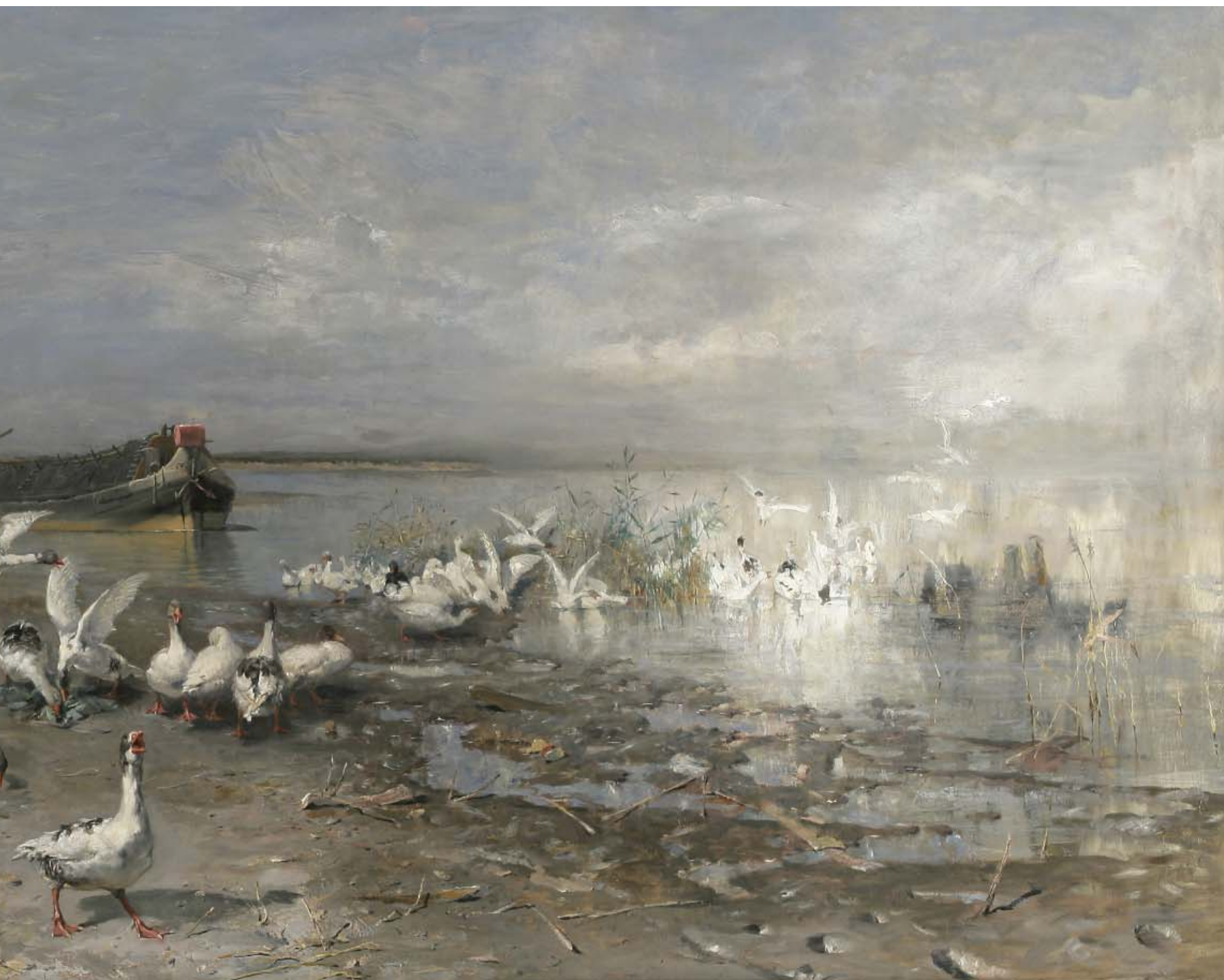

NIKOLA MAŠIĆ (1852 - 1902)
 Guske, 1878-1879.
 ulje/platno; MG-196

NIKOLA MAŠIĆ (1852 - 1902)
Pergolall. (Capri), 1880.
ulje/platno; MG-250

NIKOLA MAŠIĆ (1852 - 1902)
Gušcarica na Savi, 1880-1881.
ulje/platno; MG-171

NIKOLA MAŠIĆ (1852 - 1902)
 Na savskoj obali, 1878-1879.
 ulje/platno; MG-215

35

VLAHO BUKOVAC (1855 - 1922)
Kuća u šumi, 1886.
ulje/platno; MG-3887

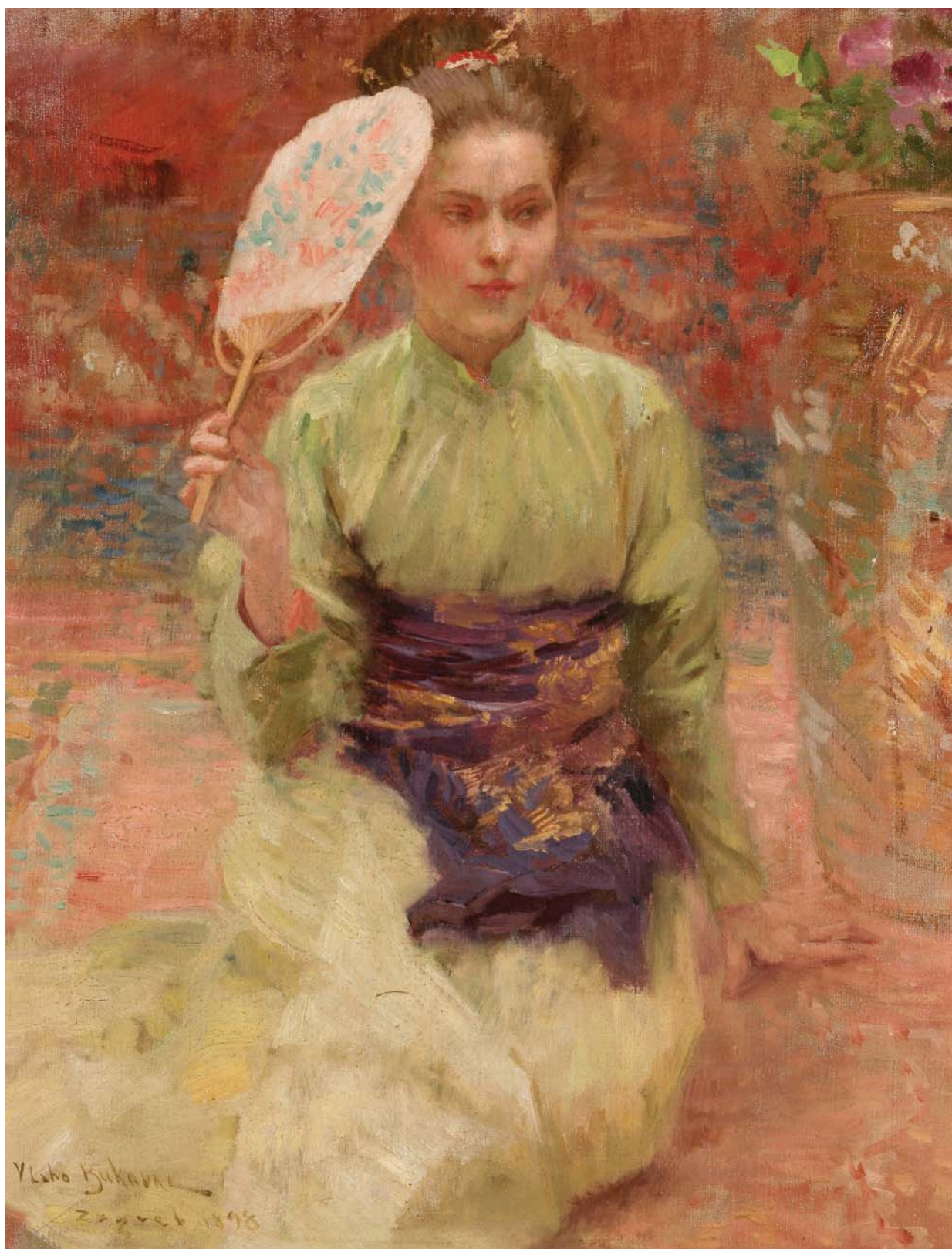

VLAHO BUKOVAC (1855 - 1922)
Moje gnijezdo, 1897.
ulje/platno; MG-3890

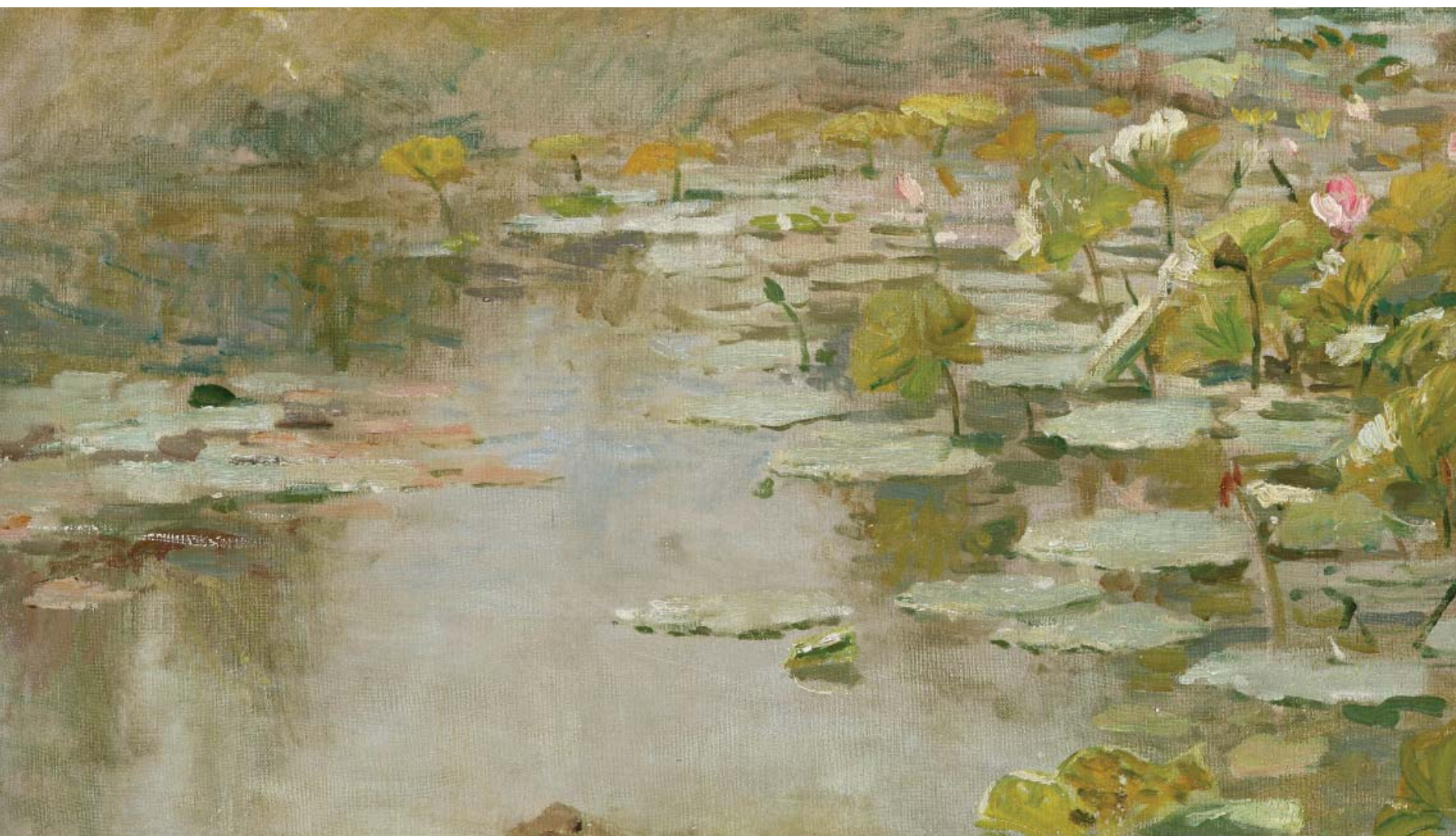
VLAHO BUKOVAC (1855 - 1922)
Portret djevojčice Berger, 1897.
ulje/platno; MG-290

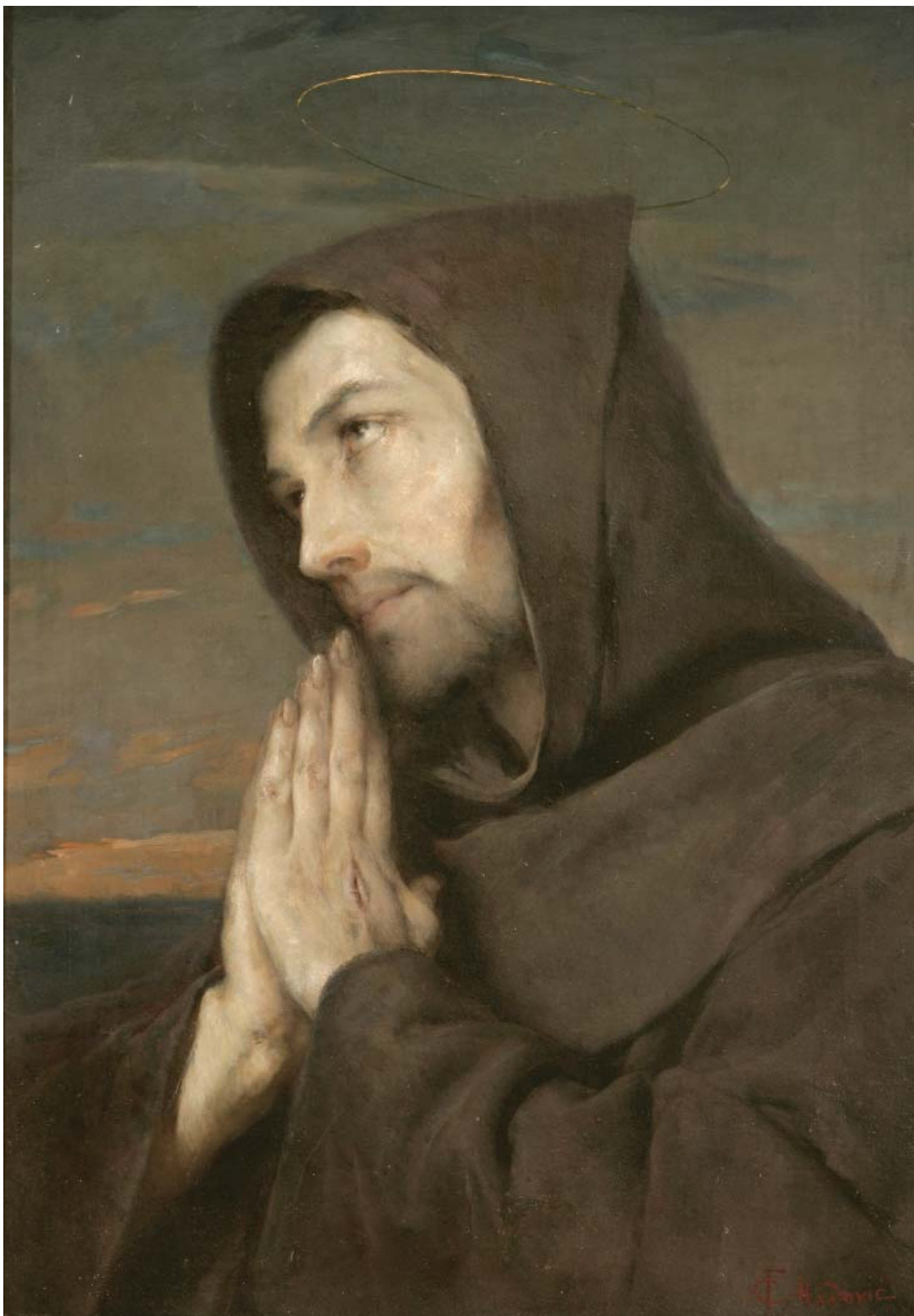
VLAHO BUKOVAC (1855 – 1922)
Japanka, 1898.
ulje/platno; MG-296

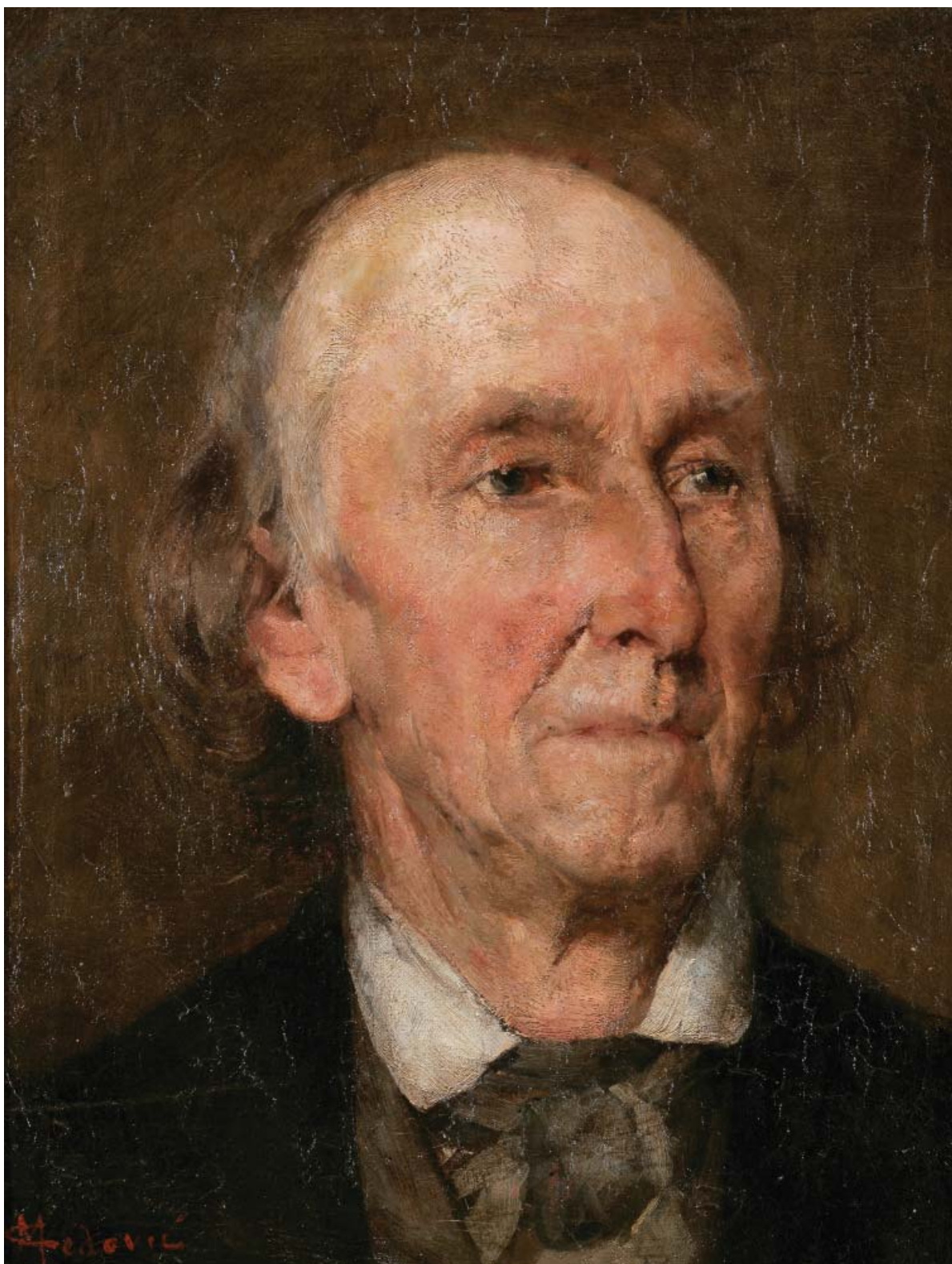
VLAHO BUKOVAC (1855 – 1922)
Magdalena (Kajanje), 1898.
ulje/platno; MG-3891

VLAHO BUKOVAC (1855 – 1922)
Lopoči (studija), 1898.
ulje/platno; MG-3892

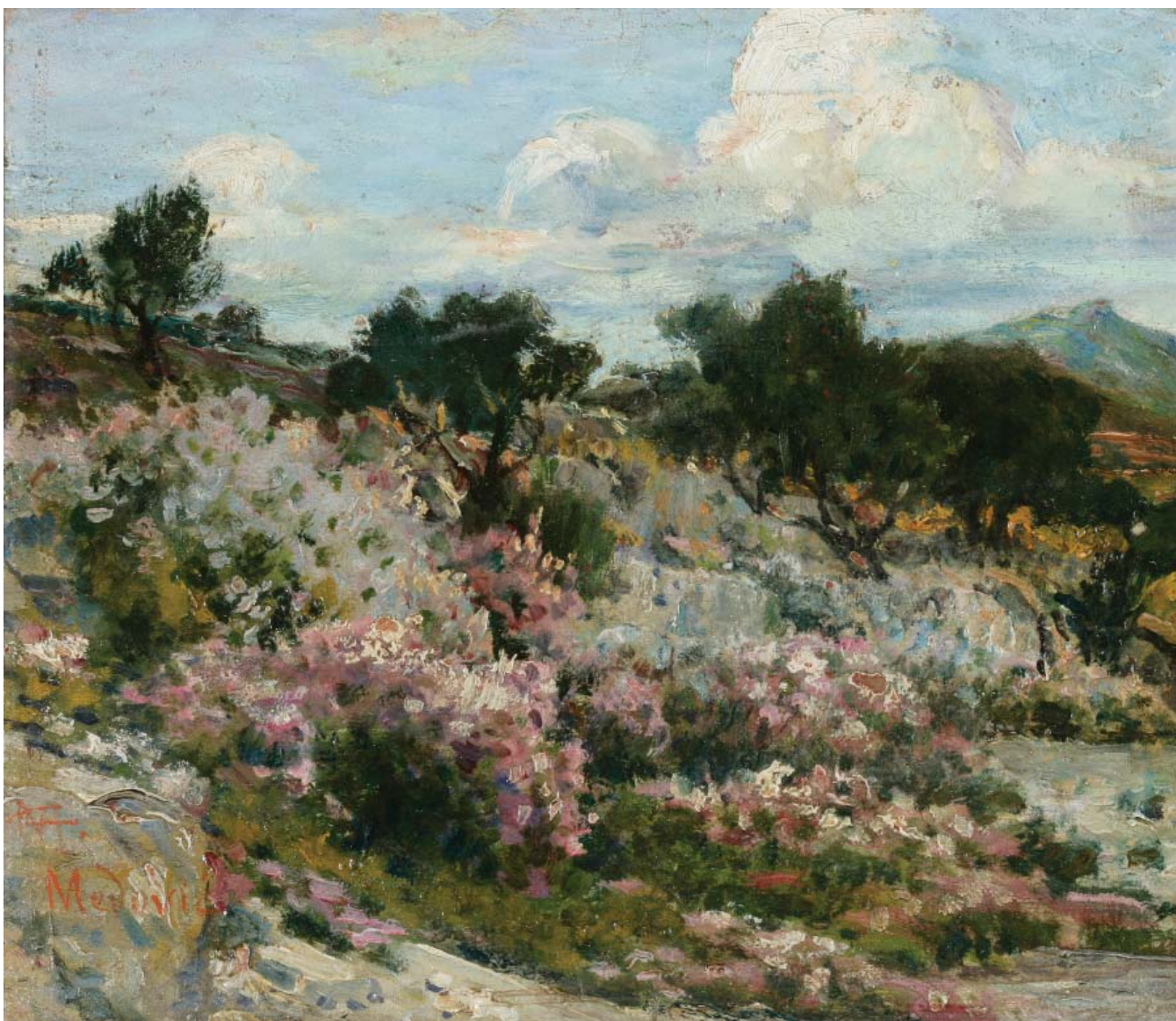
CELESTIN MATO MEDOVIĆ (1857 - 1920)
Sv. Franjo Asiški, oko 1887.
ulje/platno; MG-325

CELESTIN MATO MEDOVIĆ (1857 - 1920)
Portret starca; 1895.
ulje/platno; MG-323

CELESTIN MATO MEDOVIĆ (1857 – 1920)
Vrijes, 1911.
ulje/platno; MG-328

CELESTIN MATO MEDOVIĆ (1857 – 1920)
Krajolik s vrijesom; 1914–1918.
ulje/platno; MG-2129

BELA CSIKOS SESSIA (1864 – 1931)
Atena i Psiha, 1898.
ulje/platno; MG-2114

MENCI CLEMENT CRNČIĆ (1865 – 1930)
Bonaca, 1906.
ulje/platno; MG-441

MENCI CLEMENT CRNČIĆ (1865 – 1930)

Školj sv. Marka, 1908.

ulje/platno; MG-436

OTON IVEKOVIĆ (1869 – 1939)
Šuma, 1900.
ulje/platno; mg-2359

OTON IVEKOVIĆ (1869 - 1939)
Predstraža na Kordunu, 1898.
ulje/platno; MG-378

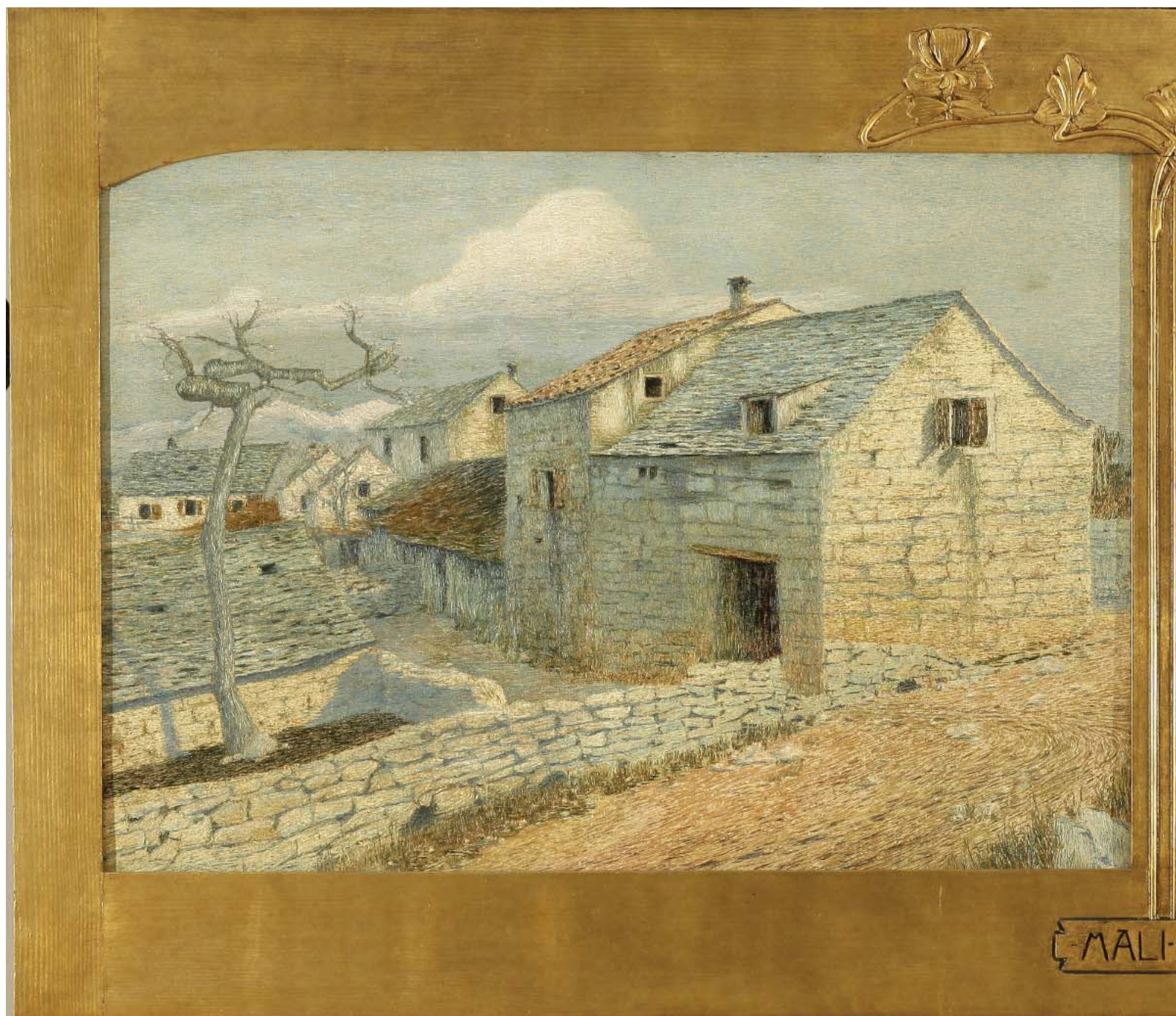
OTON IVEKOVIĆ (1869 – 1939)

Zima, 1908.

ulje/platno; MG-398

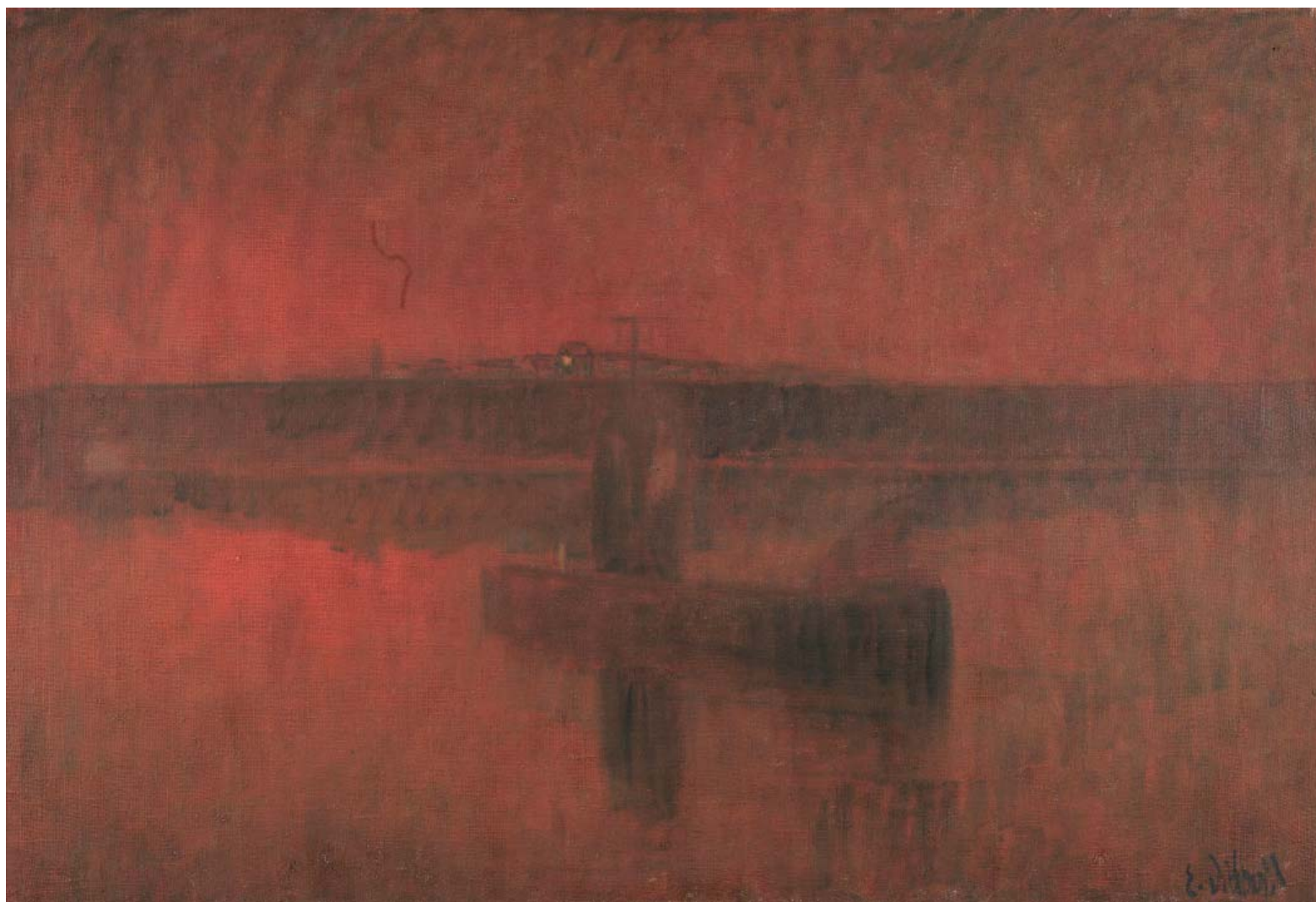

EMANUEL VIDOVIĆ (1870 – 1953)
Giudecca (Venecija), 1898.
ulje/platno; MG-578

EMANUEL VIDOVIĆ (1870 – 1953)
Mali svijet (diptih), 1904.
ulje/platno; MG-6846

EMANUEL VIDOVIĆ (1870 – 1953)
Angelus, 1906-1907.
ulje/platno; MG-2748

FERDO KOVAČEVIĆ (1870 – 1927)
Bura, 1910.
ulje/platno; MG-469

FERDO KOVAČEVIĆ (1870 – 1927)
Pred oluju, 1913.
ulje/platno; MG-470

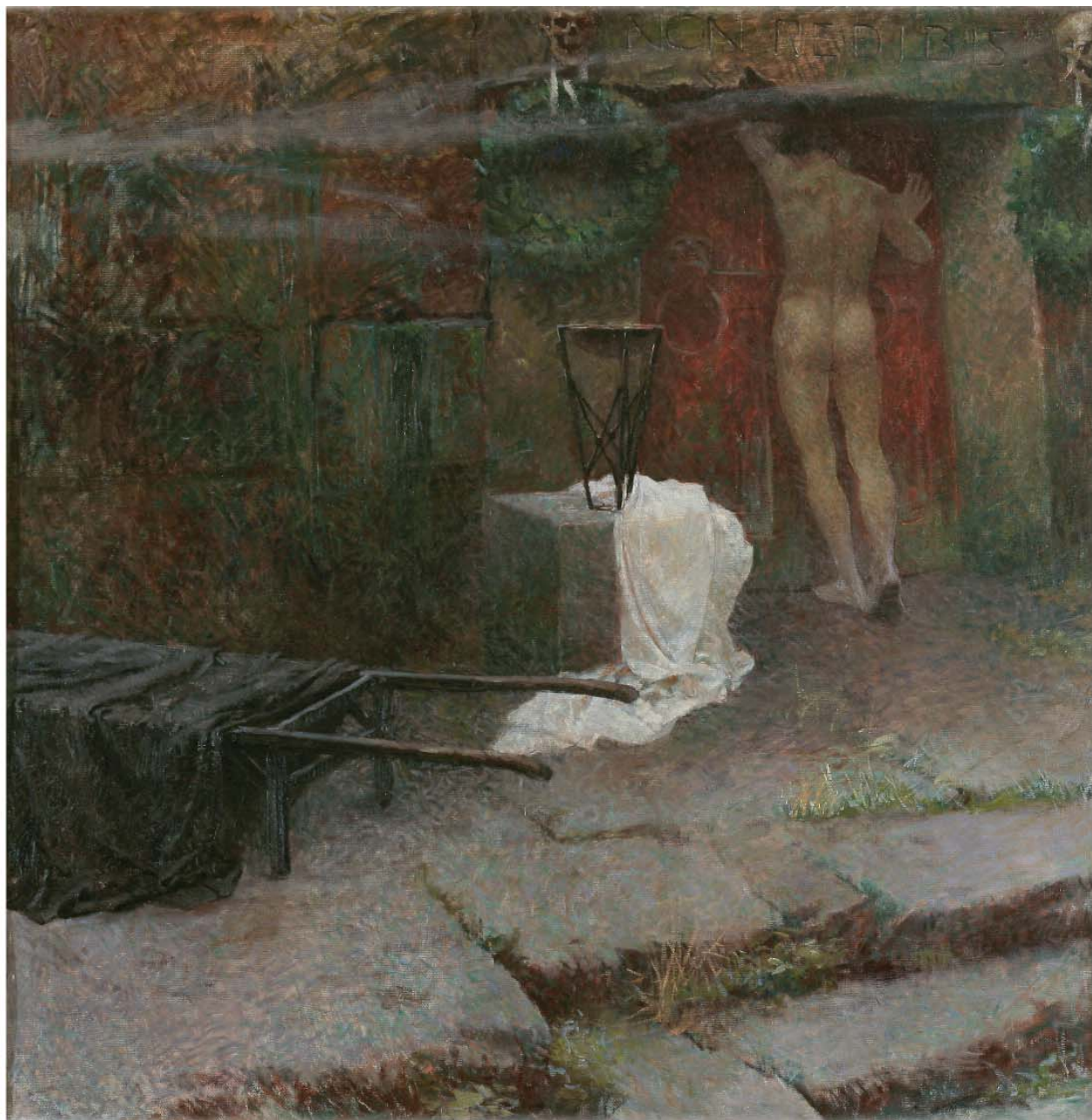
FERDO KOVAČEVIĆ (1870 – 1927)
Zimski pejzaž (Vrbe na Savi), 1917.
ulje/platno; MG-462

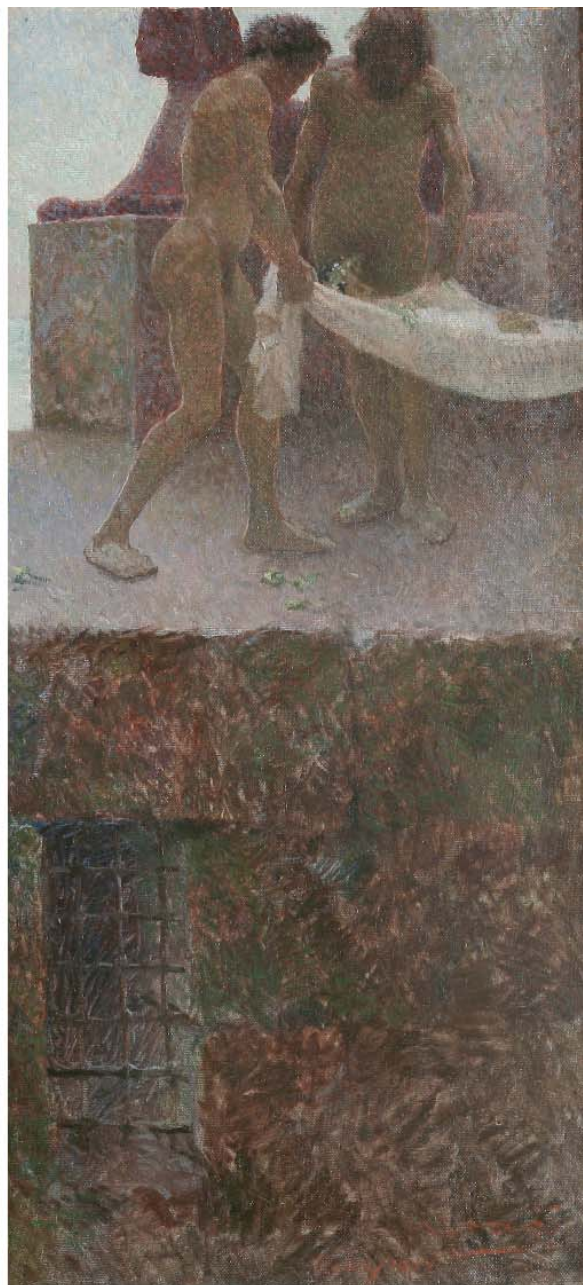

SLAVA RAŠKAJ (1877 – 1906)
Lopoči u cvatu, oko 1899.
akvarel/papir; MG-539

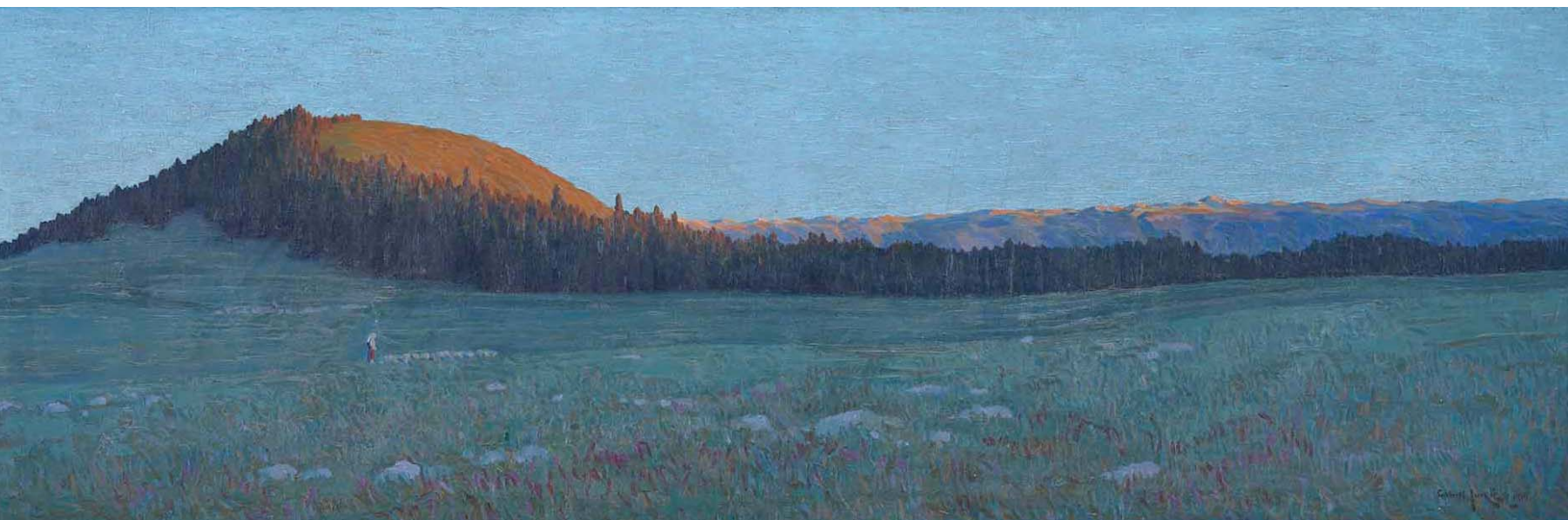

MARKO RAŠICA (1883 – 1963)
Čempresi, 1905.
ulje/platno; MG-6808

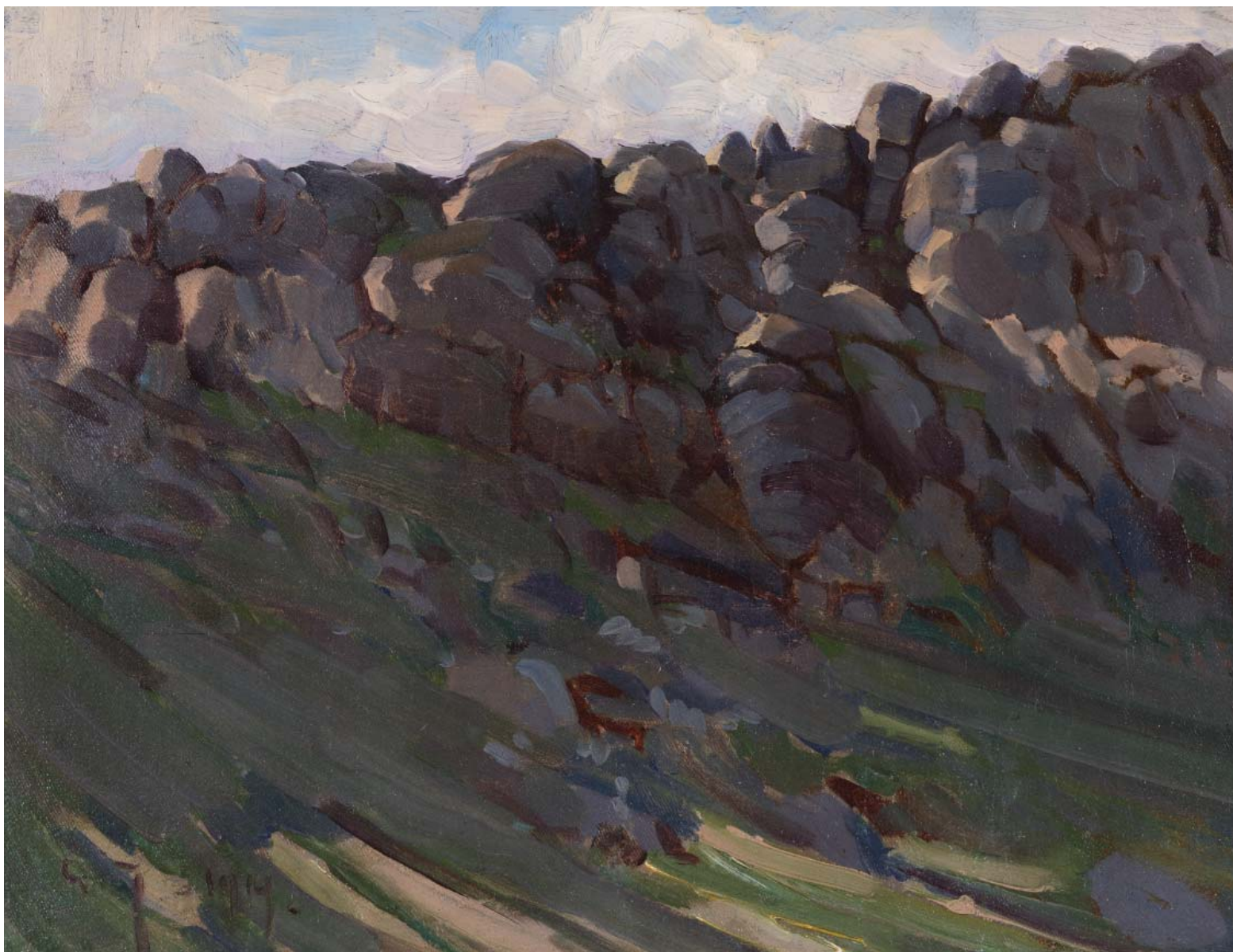

MIRKO RAČKI (1879 – 1982)
Pred vratima smrti (triptih), 1904.
ulje/platno; MG-937

GABRIJEL JURKIĆ (1886 – 1974)
Pejzaž, 1919.
ulje/platno; MG-3102

GABRIJEL JURKIĆ (1886 – 1974)
Stijene, 1919.
ulje/platno; MG-7496

GABRIJEL JURKIĆ (1886 – 1974)
Zimski pejzaž, 1921.
ulje/platno; MG-914

GABRIJEL JURKIĆ (1886 – 1974)
Zima, 1925.
ulje/platno; MG-6800

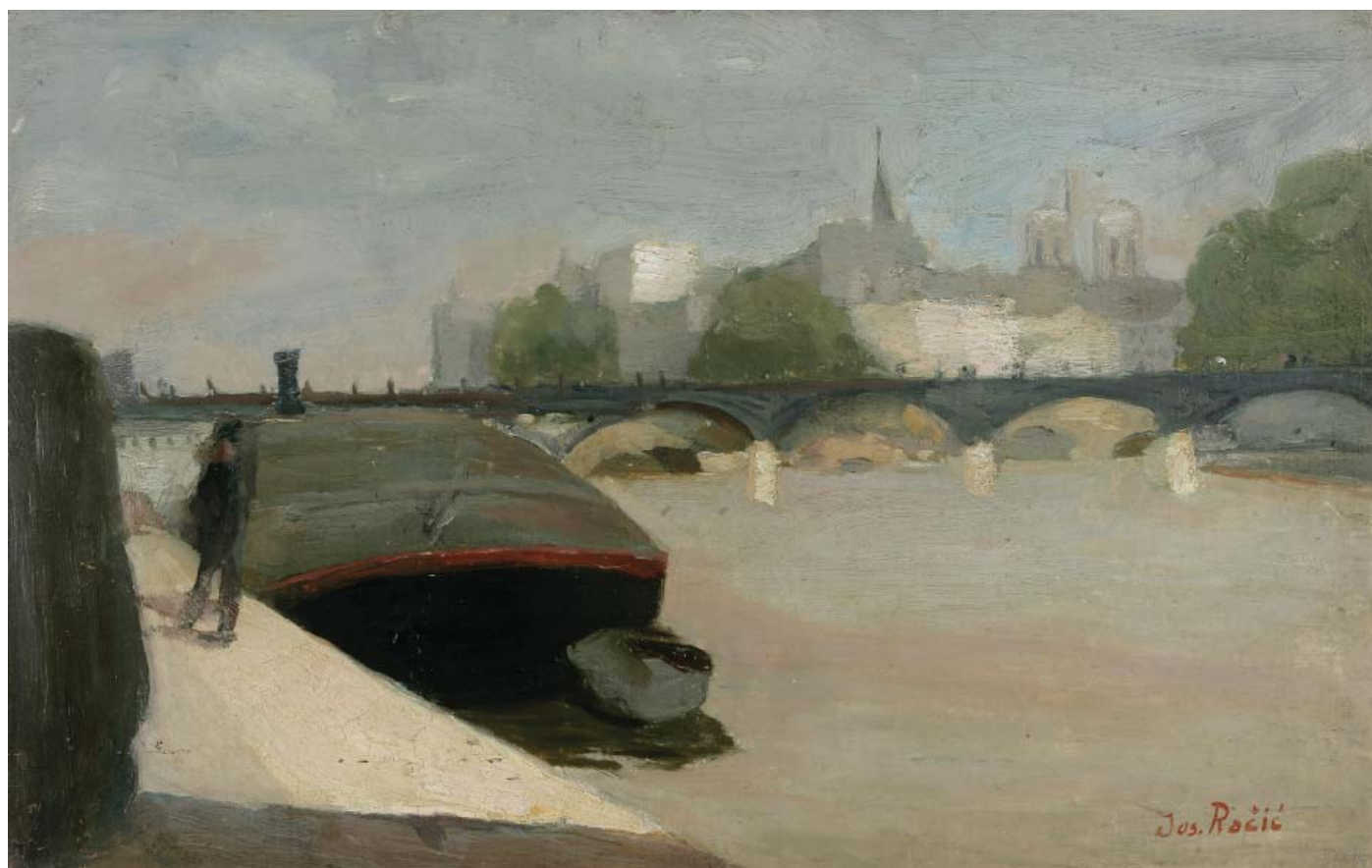
ZLATKO ŠULENTIĆ (1893 – 1971)

Jesen, 1913.

ulje/platno; MG-1128

JOSIP RAČIĆ (1885 – 1908)
Majka i dijete, 1908.
ulje/platno; MG-766

JOSIP RAČIĆ (1885 – 1908)
Pont des Arts, 1908.
ulje/platno; MG-762

MIROSLAV KRALJEVIĆ (1885 – 1913)
Parc du Luxembourg, 1912.
ulje/platno; MG-7082

MIROSLAV KRALJEVIĆ (1885 – 1913)
Autoportret s lulom, 1912.
ulje/platno; MG-7087

IVAN RENDIĆ (1849 – 1932)
Hercegovka, 1901.
kararski mramor; MG-2004

RUDOLF VALDEC (1872 – 1929)
Portret dr. Izidora Kršnjavog, oko 1905.
bronca; MG-6741

ROBERT FRANGEŠ MIHANOVIĆ (1872 – 1940)
Puran, 1904.
bronca; MG-615

ROBERT FRANGEŠ MIHANOVIĆ (1872 – 1940)

Bijeg u Egipt, 1906.

bronca; MG-7104

IVAN KERDIĆ (1881 – 1953)
Poljubac, 1912.
bronca; MG-2302

IVAN MEŠTROVIĆ (1883 – 1962)
Djevojka s lutnjom, 1918.
bronca; MG-2952

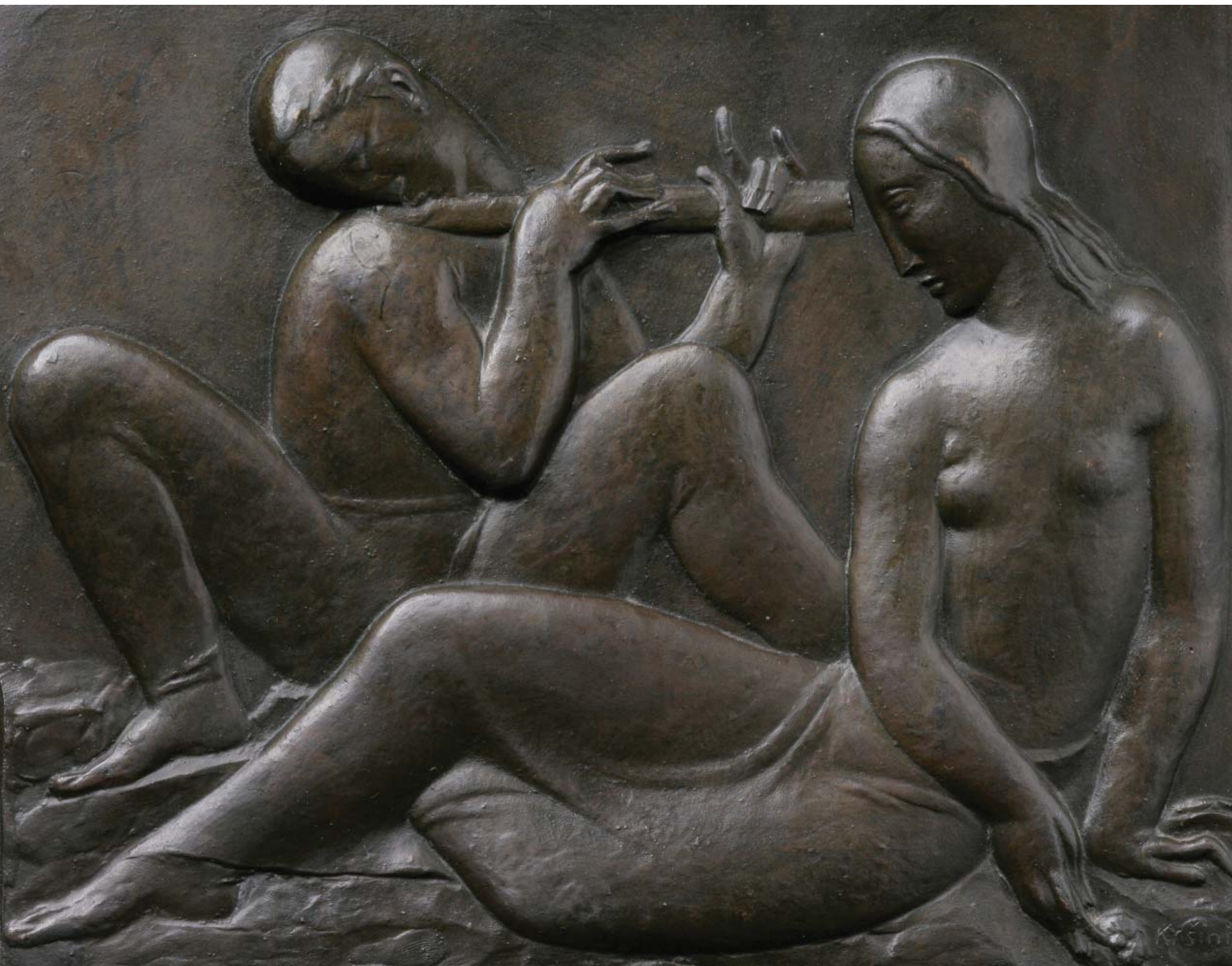
IVAN MEŠTROVIĆ
(1883 – 1962)
Anđeo s frulom, 1918.
bronca; MG-814

BRANISLAV DEŠKOVIĆ (1883-1939)
Pas na tragu, 1910.
bronca; MG-2242

BRANISLAV DEŠKOVIĆ (1883-1939)
Ptičar (Pas nad plijenom), 1910.
bronca; MG-1838

FRANO KRŠINIĆ (1897 – 1982)
Proljeće (Dafnis i Kloe), 1922.
bronca (reljef); MG-2505

U UMJETNIČKOJ GALERIJU HRVATSKOG KULTURNOG SREDIŠTA DO SADA SU IZLAGALI

- IZLOŽBA – IZ ZBIRKE HRVATSKOG MODERNOG SLIKARSTVA I KIPARSTVA

iz donacije prof. Vjeka Bože Jaraka
RAĐANJE ULJUDBENOG ŽARIŠTA

21. prosinca-20. siječnja 2007.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

- BLAŽENKA SALAVARDA, ak. slikarica
MOZAICI B. SALAVARDE-plemeniti biljezi
novije sakralne umjetnosti

31. ožujka-30. travnja 2007.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

- prof. JOSIP POLJAN, ak. kipar
ODRŽANA RADOST STVARALAČKOG ČINA U KIPARSTVU
28. rujna-31. listopada 2007.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

- IRIS BONDORA DVORNIK, ak. slikarica
SLIKE KRHKE TVARNOSTI I MAGIČNE IZGLEDNOSTI
28. rujna-31. listopada 2007.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

- prof. JOSIP BIFFEL, ak. slikar
BOŽIĆU USUSRET.

23. prosinca 2007.-01. veljače 2008.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

- prof. FRANJO FRANCINA DOLENEC, ak. slikar
O USKRSU 2008.

19. ožujka -24. travnja 2008.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

- prof. LJUBO LAH, ak. slikar
O USKRSU 2008.

19. ožujka -24. travnja 2008.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

- JOSIP MARINOVIĆ, ak. kipar
PORTRETI, FIGURE I SKICE

20. rujna -18. listopada 2008.

izložbu priredio Đuro Vandura

- IZLOŽBA U POVODU OTKRIVANJA SPOMENIKA
IVI DULČIĆU

HRVATSKI UMJETNICI U POČAST IVI DULČIĆU

(Josip Biffel, Vladimir Blažanović, Franjo Dolenec,
Iris Bondora Dvornik, Zdenko Grgić, Ljubo Ivančić,
Željko Janeš, Ljubo Lah, Josip Poljan, Đurđa Gudlin Zanoški)
26. rujna 2008.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-prof. JOSIP POLJAN, ak. kipar

OTKRIVANJE SPOMENIKA

IVO DULČIĆ – HRVATSKI SLIKAR

27. rujna 2008., park u Čapljini

-ĐURĐA GUDLIN ZANOŠKI, ak. kiparica
RETROSPEKTIVA

20. prosinca 2008.-31. siječnja 2009.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-prof. KRUNO BOŠNJAK, ak. kipar
ZAUSTAVLJENI GOSTI

04. travnja-02. svibnja 2009.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-prof. ZLATKO UGLJEN, arhitekt
50 GODINA UMJETNOSTI GRAĐENJA
07. studeni -05. prosinca 2009.

-JOSIP BIFFEL, IRIS BONDORA DVORNIK,
FRANJO FRANCINA DOLENEC, ĐURO SEDER
BOŽIĆNA IZLOŽBA

19. prosinca 2009.-23. siječnja 2010.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

- Josip Biffel, Vasilije Josip Jordan, Josip Poljan,
Ljubo Lah, Blaženka Salavarda, Francina
Dolenec, Zdenko Grgić, Ante Despot, Radoslav
Viličić, Leila Michieli Vojvoda, Đuro Seder,
Slavko Šohaj, Zlatko Keser i Šime Vulas

POSTAJE KRIŽNOG PUTA U DJELIMA
HRVATSKIH LIKOVNIH UMJETNIKA

27. ožujka -24. travnja 2010.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-OTVORENJE GALERIJE VJEKO BOŽO JARAK
GALERIJA MODERNE UMJETNOSTI PODKOSA U DUBRAVAMA
29. svibnja 2010.

izložbu priredili: Zlatko Ugljen projektant galerije i
Biserka Rauter Plančić

-prof. JOSIP BIFFEL, ak. slikar
BOŽIĆU USUSRET, slike i mozaici

18. prosinca 2010.-01. veljače 2011.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-prof. ŠIME VULAS, ak. kipar
USKRSU USUSRET, skulpture i crteži

16. travnja -21. svibnja 2011.

izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-TIHOMIR LONČAR, ak.slikar
OD PASTORALNOG PREMA SAKRALNOM
17.rujna -15.listopada 2011.
izložbu priredio Stanko Špoljarić

-prof. ĐURO SEDER
ZAGLEDANI U BESKRAJ
17.prosinca 2011.-21.siječnja 2012.
izložbu priredio prof. Mirko Jozić

-KATARINE ŽANIĆ MICHIELI, ak.slikar,
prof. VALERIJA MICHIELI, ak.kipar,
prof. LEILE MICHIELI VOJVODA, ak.slikar
UPRISUTNJENA SLUTNJA TRANSCEDENTALNOG
31. ožujka - 5. svibnja 2012.
izložbu priredio prof. Stanko Špoljarić

-prof. V. JOSIP JORDAN
JORDAN, izložba slika i ČETRNAEST POSTAJA KRIŽNOG PUTA
iz crkve sv. Frane oo konventualaca u Splitu
20. listopada – 17. studenoga 2012.
izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-Josip Biffel,Iris Bondora Dvornik, Bruno Bulić, Kruno Bošnjak,
Zdenko Grgić, Ljubo Ivančić, Đurđa Gudlin Zanoški, Želimir Janeš,
Kuzma Kovačić, Zlatica Kovačiček Poljan, Ljubo Lah, Stipo Ledić,
Josip Marinović, Valerije Michieli, Omer Mujadžić, Josip Poljan,
Šime Vulas, Nikola Reiser, Đuro Seder, Stipe Sikirica, Slavko Šohaj,
Zlatko Šulentić, Marija Ujević Galetović
PORTRETI
u dvije hercegovačke zbirke likovne umjetnosti 20. stoljeća,
skulpture i crteži
15. prosinca 2012. – 19. siječnja 2013.
izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-prof. ANTON VRILIĆ, ak.slikar
USKRSU USUSRET
23. ožujka - 20. travnja 2013.
izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-IVAN MAREKOVIĆ, ak.slikar
IZGLED I SLUTNJA KRAJOLIKA
08. lipnja - 06. srpnja 2013.
izložbu priredio prof. Stanko Špoljarić

-prof. KUZMA KOVAČIĆ
RETROSPEKTIVNA IZLOŽBA SKULPTURA
14. rujna - 12. listopada 2013
izložbu priredili Biserka Rauter Plančić i Milan Bešlić

-TOMISLAV BUNTAK
SLIKE BOŽIĆU I OTKRIVENJU USUSRET
21. prosinca - 25. siječnja 2014.
izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-prof. KRUNO BOŠNAK, ak. kipar
SLIJEDITI NJEGA - KRIŽNI PUT
12. travnja - 10. svibnja 2014.
izložbu priredio Nikola Albaneže

-prof. ŠIME PERIĆ
SVEČANOST OBLIKA, slike i skulpture
12. rujna - 11. listopada 2014.
izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-TOMISLAV OSTOJA
SKULPTURE I SLIKE, iz donacije gradu Zagrebu
13. prosinca - 10. siječnja 2014.
izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-ZLATKO KESER
DUHOVNI TRAG CRTAČEVE RUKE
28. ožujka - 02. svibnja 2015.
izložbu priredili Biserka Rauter Plančić i Milan Bešlić

-UMJETNIČKA KOLONIJA ČAPLJINA
LIKOVNA KOLONIJA ČAPLJINA 2005.-2015.
19. rujna - 17. listopada 2015.
izložbu priredio Stanko Špoljarić

-STIPE SIKIRICA
KIPAR PJESNIŠTVA I PJESNIK KIPARSTVA
Božićna izložba u godini obilježavanja 300. obljetnice slavne obrane
Sinja 1715.
19. prosinca 2015 - 23. siječnja 2016.
izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

-prof. ZDENKO GRGIĆ
IZLOŽBA SKULPTURA, RELJEFA I SLIKA USUSRET USKRSU 2016.
19. ožujka - 23. travnja 2016.
izložbu priredila Biserka Rauter Plančić

Nakladnik: Založba kralja Tomislava - Čapljina

Za nakladnika: Stjepan Šutalo

Uredništvo: Vjeko Božo Jarak
Biserka Rauter Plančić
Mara Bošković
Stjepan Šutalo
Zdenko Vego
Perica Jurković
Dragan Vrankić
Nikola Krešić
Pero Marković

Koncept izložbe i postav: Biserka Rauter Plančić

Tekst: Biserka Rauter Plančić

Fotografije: Goran Vranić
Slavko Knežević
Ilija Kordić

Viši suradnik: Mišel Stojanović

Grafičko oblikovanje: Slavko Knežević
Perica Jurković

Tisak: Suton d.o.o. Široki Brijeg

Naklada: 500 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

73/75(497.5)(083.824)

PRVACI hrvatske likovne moderne : slike i skulpture /
Umjetnička galerija Založbe kralja Tomislava, Čapljina, 24. rujna -
22. listopada 2016. ; [koncept izložbe i postav Biserka Rauter Plančić
; tekst Biserka Rauter Plančić ; fotografije Goran Vranić, Slavko
Knežević, Ilija Kordić]. - Čapljina : Založba kralja Tomislava, 2016. -
75 str. : ilustr. ; 28 cm. - (Založba Kralja Tomislava ; 34)

ISBN 978-9958-576-15-7

1. Založba kralja Tomislava (Čapljina)

COBISS.BH-ID 23271686

Zahvaljujemo sponzoru Croatia osiguranje d.d. Ljubuški

Ustanova "Založba kralja Tomislava"
Trg hrvatske slobode br. 1, Čapljina